

Chartaszó

2012-2014

Chartaszó

**Válogatás a Megbékélési Mozgalom
honlapjának írásaiból
2012-2014**

Szerkesztette: Surján László

Charta XXI Egyesület
Budapest
2020

ISBN 978-615-6232-04-5

© Charta XXI. Egyesület

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

KÉSZÜLT MAGYARORSZÁG
KORMÁNYÁNAK TÁMOGATÁSÁVAL

2020.

LECTORI SALUTEM

„...hasonlít a házigazdához,
aki kincseiből újat és régít hoz elő.”
(Mt 13, 52)

A Charta honlapjának olvasgatása közben úgy éreztem, hogy ide is vonatkozik a példabeszéd idézett sora. A holnap rejtett zugaiban olyan írásokra bukkantam, amelyek némelyike igazi kincs. Vannak közülük olyan megfogalmazások, amelyek keletkezésüket illetően régiek, most 6-8 évesek, de üzenetük a mának szól, és (sajnos) többeknek új lesz, ha elolvassák. Okvetlenül ide sorolom Beke Mihály András írását, amelynek néhány sorával bizonyítom, hogy a mának szól ez a 2014-ben írt üzenet:

„A közép-európai eszmét mindig valamilyen nagy horderejű történelmi válság tűzte napirendre. Most az európai válság fordította ismét egymás felé a figyelmünket. Komolyabbról válságról van szó, mint be mernénk magunknak vallani! Nem pusztán egy – mégoly súlyos – pénzügyi vagy gazdasági válságról. Sokkal többről van szó: Európa elrablásáról. A föníciai királylány megbecstelenítéséről. Az európai civilizáció válságáról. Az alapértékeiben, a családjában, hitében, nemzeti és immár nemi mivoltában is végtelenül elbizonytalanított európai ember válságáról. Egy nevetségesen kegyetlen válságról: a svédországi óvodákban a fiúk számára is kötelező „szoknya-napokról”, a nemüket „még nem eldöntött” gyerekek elkülönített öltözőjéről, a kocsmává alakított angol és ír templomokról, a kereszt ellen indított brüsszeli offenzíváról – a libertinus egyéni szabadságjogok új vallásáról. Mindehhez párosul a demokratikus politikai gyakorlat reménytelennek látszó válsága; a hatalmi ágak összefonódása, a politikai játéktérbe kívülről érkező ellenerők: a sör-, kalóz- és „színész-pártok” előretörése; a politikai felelősök felelőtlensége és büntetlensége okozta morális válság.”

Az idén tíz éves mozgalmunk nem ülhet az efféle kincseken, hiszen ezek természetük szerint nem elfognak, hanem éppenséggel gyarapodnak, ha szétosztják őket.

Néhány szó azoknak, akik csak e kötet kapcsán találkoznak a Charta XXI. megbékélési mozgalmunkkal. A Trianoni diktátum kilencvenedik évében néhányan elhatároztuk, hogy az 1920-ban létrehozott lehetetlen helyzet egyetlen megvalósítható megoldásként megbékélési mozgalmat indítunk. A zászlóbontásra 2010. október 24-én került sor a csallóközi Nagymegyeren. A Megbékélés Chartájának ott elfogadott szövegét tíz év alatt több mint 7500 ember írta alá, magyarok és a Kárpát-medence többi nemzetéhez tartozók. Tizedik születésnapunkra készülve érdemesnek látszott közreadni azoknak az írásoknak a javát, amelyek első közlésként vagy máshonnan átvéve a 2012 óta működő honlapunkon jelentek meg. Ez a kötet a 2012-2014 között megjelent cikkekből ad válogatást.

Talán szebb lett volna chartánkat Alapító Levélnek vagy Alapító Nyilatkozatnak nevezni. Az ünnepélyes, elvi jelentőségű nyilatkozatok charta elnevezése a Kárpát-medencében használt (ahogy eleink mondták: „divatozó”) nyelvek mindegyikében érthető, ezért ennél maradtunk. A charta szóhoz hozzá tettük még a századunkra utaló XXI. számot. Ez jelzi, hogy nem visszafelé, hanem előre nézünk. Reméljük, hogy századunk legalább részben megoldja a múlt századtól ránk maradt problémákat. Honlapunkat nem a Magyarországra utaló hu kiterjesztéssel jegyeztük be, hanem eu címet kértünk. Bármennyi hibája is van az Európai Unió mai működésének, az alapeszme mindannyiunk számára nagyon fontos, és itt a Kárpát-medencében is szükségünk van arra a megbékélési folyamatra, ami a II. világháború, és oly sok korábbi összecsapás résztvevői között földrésünk nyugati felében lezajlott. Így lett honlapunk elérhetősege chartaxxi.eu, amelynek látogatására talán ez a válogatás is ösztönözni fogja a tisztelt olvasót.

A szerzőket csak akkor tüntettem fel, ha az írás nem tőlem származik. A névsor megtisztelő, a tartalmat pedig remélem megismerésre méltónak ítéli tisztelt olvasó.

Surján László

2012

Üzenet a koporsóból

Klebelsberg Kuno közvetíti számunkra Csernoch János (Ján Černoch) üzenetét, amelyet mindenkinek ismernie kellene, aki a szlovák-magyar viszony jövőjén gondolkodik. Nyolcvannégy éve halt meg Csernoch János. Nincs kerek évforduló, de hol van előírva, hogy múltbéli eseményekről csak kerek évfordulón szabad szólni?

Több történetet hallottam róla, melyek közül egy jár az eszemben. Esztergomi kanonok volt, s kanonok társai körében nem volt népszerű. Bizonyára kiemelkedett tudása, műveltsége okán a szürke tömegből. Nem akarom sérteni a kanonok urakat, de csak el kell határolódnom tőlük. Csernochot ugyanis a háta mögött csak buta tótként emlegették. De van-e titok, mi ki nem tudódik? Amikor Csernoch János hercegprímásként bevonult Esztergomba, a tiszteletére felsorakozott kanonokok elképedve hallották, amit odasúgott nekik: Na, megjött nektek a buta tót.

Fájhatott neki a lenézés, de a történet azt is elárulja, hogy volt humora is. Ennek az adomának a hitelességét bizonyítani nem tudom, a következőket viszont Klebelsberg Kuno miniszterként tanúsítja:

“Esztergomból vagy egy héttel ezelőtt azt a megható üzenetet kaptam, hogy az agg hercegprímás régi munkatársát még egyszer látni kívánja, és mielőtt elindulna a nagy útra, búcsút óhajt tőle venni. Kisiettem betegágyához. Mindketten javulásról beszélünk, de mindketten éreztük, hogy utolszor nézünk egymás szeméibe, amelyek a végén meg is teltek könnyel. A végén elhaló hangon szinte súgta: halála után mondjam meg, hogy Nagy-Magyarország hercegprímása a koporsóból azt üzeni a nagyvilág népeinek, nem igaz az, hogy a nemzetiségeket elnyomta az olyan ország, amely egy egyszerű tót fiút a hercegprímási székbe emelt. Teremtőjén kívül, akinek tiszta lelkét most visszaadta, a haza, ez a mi szétmarcangolt Magyarországunk volt utolsó gondolata.”

Csernoch ezek szerint nem beolvadt a magyarságba, hanem a szlovák nemzethez tartozva teljesjogú polgárként otthon érezte magát a szlovákul Uhorskonak nevezett Magyarországon. A hercegprímás – nádor hiányában – a király után az első méltóság. A méltósága megmaradt Trianon után, de fájhatott neki, hogy Mad'arskoba kényszerült. Élete példájával akarta segíteni régi-új hazáját.

Felfigyelhetünk arra is, hogy nem a királynak, hanem az országnak volt hálás a kinevezésért. Ferenc József még gyakorolta a főkegyúri jogot, s mivel Klebelsberg Kuno szerint a király és a hercegprímás között szoros, mondhatni baráti volt a viszony, természetes volna, ha iránta érezné a hálát. De nem. Megfogalmazása szerint az ország emelte a hercegprímási székbe.

Ha múltban lehetett szlovákként élni és érvényesülni Magyarországon, akkor bízunk abban, hogy a jövőben is lehet magyarként élni és érvényesülni Szlovákiában.

Szívesen megkoszorúznék valahol egy köztéri Csernoch szobrot, szívesen sétálnék egy Csernoch úton vagy téren.

Lucian Mîndruță: Levél a köszönetről

Kedves magyar, német, török, tatár, bolgár és zsidó barátaim! Nemzeti ünnepünkön szeretnék köszönetet mondani nektek. Köszönöm nektek, kedves magyarok, a szép erdélyi városokat, amelyekre talán jobban is vigyázhattunk volna. Köszönöm, mert tudom, hogy amíg mi a nagyobb hazát ünnepeljük, számotokra milyen nehéz nem arra gondolni: a ti hazátok kisebb lett.

Köszönöm nektek, kedves németek. Nem csak a teuton lovagok által épített kastélyokat, a parasztvárakat és erődtemplomokat, ahová hétvégén kirándulni visszük gyermekeinket (és gyakran elfelejtjük elmondani nekik, ki építette azokat), hanem I. (Hohenzoller) Károly királyunkat is. Neki köszönhető, hogy van egy nagy országunk, törvényekkel, amelyeket még csak próbálunk betartani.

Köszönöm nektek, kedves törökök és tatárok: ti adjátok hozzá a Kelet fűszereit – nem csak az általunk nemzetinek tartott ételeiteket, hanem azt is, amilyenek vagyunk: hiszen Nászreddin Hodzsa a miénk is!

Köszönöm nektek, kedves bolgárok, hogy túl tudtátok tenni magatokat Dobrudzsa száz évvel ezelőtti elvesztésén – így lett nekünk is kijáratunk a tengerre (noha lám, nyaraláskor még így is hozzátok húzunk!).

Köszönöm nektek is, kedves sokat üldözött zsidók, amiért annyi generáció orvost, tanárt, matematikust és költőt adtatok nekünk.

Köszönöm nektek Tristan Tzarát¹ (a dadaizmus atyját, az első olyan egyetemes művészeti irányzatát, amelynek így alapítói lehetünk), de Mihail Sebastian is, akivel olyan csúnyán elbánt a nagyszüleim generációja.

Köszönöm nektek mind, és sajnálom, hogy olyan sokan elmentek közületek!

Sajnálom, hogy az itt maradottak gyakran nem érzik jól magukat az általunk felépített Romániában. Szeretném, ha tudnátok, hogy számomra ez a ti hazátok is, amely gazdagabb attól, hogy vagytok. És szebb az általatok képviselt történelemmel. És szegényebb, ha nem vagytok itt, hogy velünk együtt dolgozzatok és álmodjatok.

Úgy gondoltam, mindezt egy olyan napon mondom el nektek, amikor mindenütt folyamatosan csak azt a szót lehet hallani: „román”.

Számomra Románia csak veletek együtt teljes. Magyarok és németek és törökök és bolgárok és tatárok és zsidók...

2012. december 1.

Forrás: www.szatmari-monitor.ro, ami már nem érhető el.

---

¹ Tistan Traza (1896-1963) 1919 óta Párizsban élő költő. A francia kommunista párt tagja volt, és az 1956-os magyar forradalom hatására kilépett a pártból.

2013

Sokcsevits Dénes a magyar-horvát viszony történetéről

Egy MTI tudósítás nyomán

A horvát-magyar viszony történetéről rendezett programot Budapesten a Párbeszéd Házában a Kárpát-medencei népek megbékéléséért 2010-ben indított Charta XXI. mozgalom. Az MTI tudósítása jelentős esemény, mert ez volt az első alkalom, a Jean Monnet estek történetében.

Az estének két fontos üzenete volt: a horvát-magyar kapcsolatok akkor voltak rendezettek és mindkét nép számára gyümölcsözők, amikor a teljes egyenlőségre, azaz mai szóval a horvátok autonómiájára épültek. Amikor ez sérült, a kapcsolat megfeszült, de öldöklő, népiirtással járó háború soha nem volt közöttünk. A másik fontos elem: sürgősen lépni kellene az iskolai könyvek szövegének egyeztetése terén, mert mindkét oldalon hibás szemlélettel beszélnek kapcsolatainkról.

Ezek után álljon itt teljes terjedelmében az MTI tudósítás:

Előadásában Sokcsevics Dénes egyetemi tanár, a horvát történelem, irodalom, művészetek jó ismerője kiemelte, hogy a térségben a magyar és a horvát nemzet rendelkezik az államiság legrégibb hagyományaival, több mint nyolc évszázadot egy államközösségben éltek meg és ez az együttélés többnyire mindkét népnek javára szolgált.

Kritizálta a tankönyveket, amelyekben még ma is az áll, hogy I. László Árpád-házi király meghódította Horvátországot, "holott ez nem klasszikus hódítás volt, a fegyveres erőt nem hagyta ott. Később sem volt erre szükség, ugyanis Szent László utóda, Könyves Kálmán kompromisszumot kötött a horvát előkelőségekkel, 1102-ben Tengerfehérvárott, a mai Biográdban Horvátország és Dalmácia királyává koronázták" – jegyezte meg, hozzátéve, hogy ettől az időponttól számítjuk az államközösség fennállását, amely Európa történetének egyik leghosszabb és legsikeresebb állami együttélése volt.

A magyar és a horvát rendek a 16-18. században együtt léptek fel a Habsburgok abszolutista törekvései ellen, a nemesi, rendi államban megjelentek a nemzeti gondolat első csirái, mert úgy gondolták, hogy idegen dinasztia uralkodik a formálódó dunai birodalomban. A fő ellenség azonban a török volt. A horvát rendek a 17. században eljutottak a teljes egyenjogúság gondolatára, de ez sem okozott szakítást, a török veszély egybetartotta a két felet. De nemcsak a török veszély, hanem az olyan horvát főnemesek – mint a Zrínyiek – is, akik magyarnak és horvátnak vallották magukat, ezzel összekötve a két nemzetet.

Ártott a kapcsolatoknak a Wesselényi-féle összeesküvés (1664-1671), amely a Zrínyiek és a Frangepánok veszítét hozta. A Habsburgok brutálisan széttörték az együttműködést, megriasztották a horvát nemességet.

A magyar rendek az 1790-es budai országgyűlésen azt akarták elérni, hogy a magyar legyen a hivatalos nyelv a Kárpátoktól az Adriáig, de a horvát képviselők tiltakoztak. Itt kezdődött a törés, de még nem a szakítás a két nemzet között. A horvátok az addig használatos latint akarták, mert különben hátrányba kerültek volna a hivatalokban a magyar nyelvvel szemben.

1848-ban fölerősödött az illír mozgalom, a nemzeti gondolat ügye a horvátoknál, föderalizációt akartak a többi szláv néppel, a magyar-horvát államközösséget azonban a bécsi udvar a saját birodalmában akarta tartani. A magyar reformista ellenzék a dualista módszeren gondolkodott. A végkifejlet Jelasics, a birodalmi központ emberének támadása volt. 1849 után a horvátok ismét a magyarok felé fordultak, mert nem akartak Béccsel közösködni.

A horvát unionista párt 1868-ban kiegyezett Deák Ferencsel, ez sajátos ötvözete volt a paritásos és az alárendelt viszonyoknak. Magyarország elismerte Horvátországot külön politikai nem-

zetnek, a pénz- és a gazdasági ügyek voltak csak közösek, ezt kizárólag a két országgyűlés változtathatta meg.

“A horvátok a kiegyezéssel elégedetlenek voltak, de látszik, hogy nyertek, mert lerakták a horvát nemzetállam, a polgári társadalom alapjait. A teljes szétesés az I. világháború után következett be, a térség kiszolgáló kis országokra hullott” – fogalmazott az egyetemi tanár.

Ha a régióban mindenki az Európai Unió (EU) tagja lesz, a politikusoknak fel kell ismerniük, hogy a térség kis államainak össze kell fogniuk, meg kell egyezniük, mert ez a fölemelkedésük egyetlen útja – foglalta össze Sokcsevics Dénes.

A Charta XXI. mozgalom azért szervezte az estet, mert Horvátország nyáron az EU tagja lesz.

Ez áll az MTI anyagában, de az utolsó mondat tévedés. A Charta XXI havi rendszerességgel tartja a Jean Monnet esteket, a Charta szellemiségének megfelelő témákat választva. Ettől függetlenül öröndetes, hogy a rendezvényről hírt adtak. Azt ugyan elfelejtették megemlíteni, hogy azon megjelent dr. Gordan Grlic Radman, Horvátország nagykövete és Navracsics Tibor miniszterelnök helyettes is. Ha magyarul írja a nevét, szerzőnk akkor a Sokcsevics Dénes formát használja. A hibák ellenére köszönjük, MTI.

Lehetett volna szebben

Lehetett volna szebben, lehetett volna okosabban, lehetett volna együtt.

Hatalmas felháborodást keltett, hogy Romániában szinte titokban kihantolták és Szlovákiába szállították Skultéty László strázsamester földi maradványait.

Magyarországot nem értesítették, nem vonták be az akcióba. Pedig miért elleneztük volna, ha szülőfaluja ápolni akarja emlékét, s ekként sírját is? A lapítás az első baj a történetben.

A második, hogy most alighanem belekeveredünk egy buta vitába. Szlovák volt-e Skultéty vagy magyar? Mivel Hegyesmajtényt alighanem a XVIII. században telepítették be, a megelőző kétszáz évben mintha eltűnt volna, jó eséllyel lehet szlovák eredetű. Legendás alakját szlovákul is, magyarul is feldolgozták: Hány János néven minden magyar ember ismeri.

Miért ne lehetne közös emlékezetünk tárgya. Hadik huszár volt, legendás parancsnok legendás huszára.

Amikor ő a huszárokhoz került, a magyar meg a szlovák nem volt ellenség. Egy hazának polgárai voltak, ki ilyen, ki olyan nyelven fohászkodott Istenéhez.

Ha Skultéty ezt szlovákul tette, ettől mi még nem fogjuk kevésbé szeretni Hány Jánost. Ha pedig magyarul fohászkodott, attól még szülőfaluja tisztelheti, emlékezhet rá. Nagy alkalom lett volna a közeledésre, ha például a szlovák és a magyar hadsereg vezetése közösen intézi az újratemetést, ha mindkét ország hagyományörzői együtt tisztelegnek előtte.

Ehelyett meddő vitákba keveredünk. Felemelt fejű és szívű nagy ünnepség helyett sutyiban hazalopott hamvak. Szégyen. Nagy kár volt.

Emberek, szlovákok és magyarok! Nem féltek, hogy az agg strázsamester kiugrik a sírból és a nyakatok közé csap?

Ha igazak a hírek, Aradra is jut majd az odacsapásból. Közel 200 éves sírról van szó. Hogy nem fizet érte senki? Egy ilyen sír a temető dísze lehetne. Ha igaz, hogy felszámolással fe-

nyegeettek, aligha tudták, kit rejtenek a hamvak. Ha igaz, hogy az aradi plébános kereste meg az illető szülőfaluját, még talán azt is elvárja, hogy kezet csókoljunk neki, hogy nem egyszerűen kidobatta a potyautas vén huszárt.

Drága jó Skultéty László! Ha belefáradsz a nyakoncsapásokba, szólj, leszünk egy páran, akik majd ütnek helyetted. Bár a magam részéről inkább dicsérni szeretnék ez ügyben valakit, de rajtad kívül nem tudok senkit, akit ebben a történetben dicsérni lehet.

Baráti szavak Štefan Hríbhez

Amióta megismertem Štefan Hríbnek a szlovák-magyar viszonyról alkotott véleményét, keresem a válasz lehetőségét. Itt az alkalom, kezdődjön egy építő párbeszéd.

Számunkra Trianon tragédia, a győzteseknek örömnép. A feladat nagy: e két érzés között kell hidat vernünk. Trianon igazságtalansága elfedte Kölcsey igazságát, a Himnusz negyedik versszakát: *Hajh, de bűneink miatt gyúlt harag kebledben...*

A török időkben a magyar ember Istenéhez fordulva, bűneit bánva kereste a kibontakozást. A XX. század világiasabb légkörében csupán az igazságtalanságot tartottuk szem előtt. Önsajnálattal az önvizsgálat helyett. Pedig van mivel szembenézni. Például a kiegyezés utáni erőszakos magyarosítással. (A "magyarizáció" ma is fáj Szlovákiában.) Magyarok és szlovákok viszonya persze jóval korábban megromlott. Az összetartozás érzése komolyan már a XVIII. Század végén elkezdett foszladozni, hiszen - magunktól elteve - nem vettük észre, hogy a nemzeti öntudatra ébredés a velünk élő népekben is megindult, akik nem akarják elfogadni, hogy a németesítő kísérlet helyét egy magyarosító folyamat vegye át.

De nemcsak Trianon előtt hibáztunk, hanem utána is. 1938 után, a Trianonra vezető okok ki nem tárgyalása miatt, erősebb volt bennünk az uralkodási, mint az együttműködési vágy. Harminc évvel később, 1968-ban ismét egy nagy hiba: nem lett volna szabad részt vennünk a Prágai Tavasz katonai felszámolásában.

Tetteink és mulasztásink mellett magatartásunk és gondolkodásunk is kritizálható. Gögösen kultúrfőlényről beszéltünk, miközben tudatlanok voltunk és maradtunk: szomszédaink kultúrája ismeretlen számunkra ma is. Közös történelmünkről csak felületes és előítéletes fogalmaink vannak.

Sokszor nem vettük komolyan a felénk nyújtott kezet. Gyenge választ adtunk, amikor František Mikloško, a Szlovák Nemzetgyűlés elnökeként, nyilvánosan bocsánatot kért az 1945 és 1948 közötti időszak igazságtalanságaiért, vagy amikor Pavol Hrušovský megbékélési nyilatkozatot sürgetett. Mindig volt, még a legnehezebb időkben is, olyan szlovák személyiség, aki inkább akart békét, mint viszályt. Már nem is emlékszünk rájuk.

Magyarázat lehet, mentség nincs hibáinkra, bűneinkre. Van miért megkövetni a szlovákokat, amit most meg is teszek, bár tudom, hogy ebben a kérdésben ugyanúgy nincs közmegegyezés, mint ahogy Mikloško kijelentése mögött sem volt. Pedig a megkövetés nem megaláz, hanem felemel, ez a múlt tehermentesítő való megszabadulás útja.

Mit köszönhetünk magyarként a szláv, azon belül a szlovák kultúrának? Például szókincsünk egy részét. Ez számszerűen sem megvetendő, de még érdekesebb, hogy mely területeket érint. Olyan, az államiság alapjait érintő szavakról van szó, mint a *király*, a *vajda*. Szláv közvetítéssel épült be nyelvünkbe sok vallási fogalom is, például a *kereszt* vagy a *szent* szó. A földmű-

velés és állattenyésztés szláv jövevényszavai arra utalnak, hogy ezeket a tevékenységeket is az itt élő népektől tanulta meg a honfoglaló magyarság. Csak néhány példa: *kasza, kalász, gereblye, széna, kacska, bárány*.

A köszönni valók listáján azonban nemcsak szavak és fogalmak szerepelnek, hanem a közös harcok is. A török-tatár elleni védekezés mellett a legfontosabb talán a szlovák jelenlét a kurucok táborában. Észak-Magyarország népe, egy vékony Habsburg párti nemesi réteg kivételével, szinte egy emberként állt Thököly majd Rákóczi mellé. Nem tetszik ez azoknak, akik az ellentétek szításából élnek, de jó, ha nem feledjük: tudtunk vállvetve küzdeni közös érdekért.

Kiemelkedő személyiségeket is köszönhetünk a szlovákságnak, olyanokat, akik vagy mind a két kultúra részei, mint Bél Mátyás, vagy bár szlovák eredetűek voltak, csak minket gazdagítottak, mint Petőfi Sándor.

Az elmúlt két-három évszázadban tehát sértettünk és sérültünk. Mit tegyünk, hogy megállítsuk ezt a folyamatot? Hat területet említek.

1. Megtanulni és megbecsülni a közös múltat és a hídembereket.
2. Megismerni a szlovák kultúrát és megérteni a szlovák gondolkodást.
3. Megszabadulni görcsös előítéleteinktől.
4. Megvallani hibáinkat.
5. Megkeresni és megbecsülni a hasonlóan gondolkodó szlovákokat.
6. Megvédeni a megalázottakat.

Ezek a feladatok magukért beszélnek. Kiemelem az előítélet mentes gondolkodás fontosságát. Magyarokat ért sérelem esetén például ne tételezzünk fel azonnal etnikai indítékot. Roppant fontos a hatodik pont. A jó együttműködés nagy érték, de nem önfeladás. A nemzeti összetartozás alapján megvédjük a kisebbségben élő magyarok emberi jogait. Ez akkor igazán hatásos, ha együtt lépünk fel minden kirekesztés és türelmetlenség ellen a hasonló elkötelezettségű szlovákokkal. Elengedhetetlen, hogy a határon túl élő magyarok jogaiért kiállva a határainkon belül élő szlovákok jogait is egyenlőképp tiszteletben tartsuk.

Ne tagadjuk: a magyar közgondolkodástól még idegen a szlovákok felé való nyitás, túl erős a sérelmek megtorlása iránti vágy, és a hiú remény, hogy egy külső erő igazságot szolgáltat nekünk. De ez az út nem járható. Viszont nagyon sürgős legalább az elit hangulatváltása, az egymás felé nyitás, oly módon, ahogy az tükröződik például a Terra Cognita Alapítvány körül tömörült történészek munkáiban, és másokéban. Ez azonban nem maradhat szűk szakmai körök elzárt kincse. Mi, a Charta XXI hívei, szeretnénk, ha a nyitottság és a kiengesztelődés szelleme átjárna az egész társadalmat, megjelenne az iskolai tankönyvekben. Jöjjön egy előítélet nélküli, új nemzedék, és építsen békésebb, szebb világot a fájdalmas múlt köveiből. A franciáknak, németeknek sikerült, nekünk is sikerülni fog.

Štefan Hríb: Magyarok, szlovákok és a megbékélés

A Megbékélési és Együttműködési díj átvételekor elhangzott beszéd

Tisztelt Jelenlevők!

Amikor ma én kapom a megbékélési díjat, elsősorban két alapvető kérdés merül fel bennem: miért létezik egy ilyen díj egyáltalán, s mivel érdemeltem ki azt pont én. Ha ugyanis létezik egy ilyen megbékélési díj, az azt jelenti, hogy mi szlovákok és magyarok még mindig nem békéltünk meg egymással, s az egymás iránt kifejtett kölcsönös baráti gesztusok inkább men-

nek különleges számba, mint, hogy ez lenne a normális hozzáállás a másikhoz. Ez a díj azt is mutatja, hogy 23 évvel a kommunizmus bukása után még ma is valami nagyon alapvetően nem értik meg egymást nemzeteink, valami nagyon fontosban még mindig gyanakvással tekintenek egymásra, és hogy a bennünket egymástól elválasztó fal olyan erős, hogy azt még a nyílt határok, a mindkét nemzet visszatérése a szabad Európába és közös európai érdekeink sem képesek szétörtni. Mi ez a hatalmas fal tehát nemzeteink között?

Sokan most azt mondanák, hogy történelmi feszültségeink, melyektől nem tudunk szabadulni, jelentik elsősorban a közeledés gátját. Hogy a magyarok a 19. - 20. század fordulóján kifejtett magyarizáció során és a bécsi döntés után bántották a szlovákokat. A szlovákok pedig (a nagyhatalmak bűnrészességével erősítve) Trianon után, illetve a Beneš dekrétumok végrehajtása során bántották a magyarokat. Butaság ez, de szembe kell nézni a valósággal: Az elmúlt 150 év során kölcsönösen egymáson ejtett sebek felülírták a sok évszázados közös történelmet a Magyar Királyság keretei között.

Mindehhez még az is hozzájön, hogy a magyarokban régtől gyökerezik egyfajta sértettségi és elmagányosodottsági érzés a világban, a szlovákokban pedig erős a kisebbségi érzés, így fontosságunkat gyakran nem tettekkel igazoljuk, hanem a hol a magyarok, hol a csehek, állandóan pedig a zsidók által ellenünk elkövetett igazságtalanságokon való siránkozással. Igen, egy ilyen történelmi felállásban a nemzeteink közötti barátság csaknem lehetetlen. De én mégsem hiszem azt, hogy a közelmúlt történelme, legyen az akármilyen fájdalmas is, nem a valódi fő oka békétlenségünknek.

A fő ok, mely miatt például mi rendkívül civilizálatlanul megakadályoztuk, hogy az Önök államelnöke belépjen a mi országunk területére, s amely ok miatt viszont Önök felsőbbrendűen rosszul elfogadtak egy törvényt a kettős állampolgárságról, tulajdonképpen a Félelem. Félelem Önöknek magyaroknak önmaguktól, s nekünk szlovákoknak önmagunktól. Valószínűleg Önök azért félnek, mert nem érzik nemzetüket elég életerősnek, vitálisnak, és hogy a trianoni igazságtalan szétdaraboltsága a nemzetnek a mai demográfiai krízis idején, amikor európai próbálkozások vannak a nemzetek feloldására gyakorlatilag a magyarság folyamatos eltűnéséhez vezethet.

Mi viszont saját szellemi és hatalmi gyengeségünktől félünk, s azt gondoljuk, hogy ezt Önökkel szemben erőfitogtatással tudjuk eltakarni. Ezért nem vizsgáljuk hát Malina Hedvig ügyében az igazságot, hanem inkább az örök magyar bűnre koncentrálnunk; és ezért állítottuk meg a komáromi határnál nemcsak Sólyom elnököt, hanem tulajdonképpen vele együtt az egész magyarságot. Túl sok félelmünk van, melyek nem engedik, hogy igazán barátokká váljunk.

Mindez viszont nem reménytelen helyzet. Szerencsére mindig is éltek közöttünk emberek, akik lerázták magukról a félelem adta béklyókat, és pont ezek az emberek voltak képesek arra, hogy történelmünkön változtassanak. Hiszen az Önök önbizalmát nem Kádár táplálja, hanem az 1956-os hős forradalmárok, Mindszenty bíboros vagy épp a bátor 1988-as FIDESZ. S nem Husák a mi hősünk, hanem Vlado Jukl titkos földalatti egyháza, a Václav Havel körüli disszidensek köre vagy épp az 1988-as gyertyás felvonulás a büszkeségünk.

S elérkeztem az elején felvetett második kérdésemhez. Mivel érdemeltem pont én ki a ma átadott megbékélési díjat? Hiszen nem tettem semmi egyebet, minthogy újra és újra megírtam, hogy:

- Malina Hedvignek van igaza, s nem a szlovák állami szerveknek;
- hogy a magyar államelnököt örömmel és szívesen kellene fogadni nálunk, nem pedig fizikailag elutasítani őt;

- hogy a mi közös történelmünknek a szlovákság büszkeségének, nem pedig félelmének kellene a forrása legyen;
- s hogy ha valaha bántottuk egymást, azért hangosan bocsánatot kell kérnünk.

Ilyen kevésért díj járna?

Ha én szlovákként kijelentem, hogy Trianon nagy bűn volt a magyar nemzet ellen, s hogy a Beneš dekrétumok igazságtalanok voltak és kegyetlenek sok ártatlan emberrel szemben - s én ezt bizony valóban állítom - már méltó vagyok egy ilyen jelentős kitüntetésre?

Nekem nem úgy tűnik. Hedvig mögött fokozatosan nagyon sok szlovák felsorakozott, közöttük például bátor ügyvédje Roman Kvasnica, illetve vizsgáló pszichiáttere Jozef Hašto. A háború utáni magyarok ellen elkövetett bűnök miatt pedig nagyon hangosan, s épp itt Budapesten kért bocsánatot az én barátom, a szlovák parlament egykori elnöke, František Mikloško. Talán csak a Trianon-kérdés megvitatása kicsit tabu még nálunk.

Ezt a szép díjat azzal a reménnyel fogadom el, hogy mindez csak egy első lépés, s hogy a jövőbeli díjazottak sokkal messzebbre jutnak bátorságban és tettekben is a közös jóért. Mert nemcsak a múltból kell kimondani az igazságot, sokkal többre van annál szükségünk. Megmondom kerek-perec: Szlovákoknak és magyaroknak egyaránt meg kell szabadulni önnön magunktól való félelmüktől. Csak aztán jöhet a megbékélés a másikkal.

Szvorák Katalin: A megbékélés nem lehet illúziókergetés²

Üzenet két felelősségteljes értelmiséginek

Végre megtört a jég!

Népdalénekesként, – aki szinte kizárólag csak énekhanggal szoktam megnyilatkozni, – most mégis szólnom kell. Nem vagyok a szavak embere, (csak az elénekelt szavaké) és mozgalmakhoz sem szoktam csatlakozni. Kivétel a Charta XXI !

Immáron három éve elsők között csatlakoztam Nagymenyeren a Surján László által fémjelzett Charta mozgalomhoz, mert ez a politikai pártok fölé emelő és határokat átívelő megbékélési mozgalom igazán szívemhez közeli, hiszen munkásságom egyik súlypontja az itt élő népek megbékélésének elősegítése. Befogadó optikával szemlélem a népek együttélésének kulturális élményét, bár a politikát távolról figyelem, mégis a szlovák nyelvtörvényre a szlovák-magyar népdalpárhuzamokat tartalmazó Vox Humana albummal reagáltam.

A népdal nem ismeri a határokat, nem ismeri a, kirekesztést, gyűlöletet. A népdal lelke, szépsége azért tudott kimagasló művészetté kristályosodni, mert az egykoron nagyrészt békében egymás mellett élő népek, nemzetek megajándékozták egymást saját népművészetükkel.

Politikai véleményt kinyilvánítani ritka alkalom számomra, mert Bartók 1937-ben megjelent gondolata gyakran visszacseng lelkemben: „...ahol a politika kezdődik, ott megszűnik a művészet és a tudomány, megszűnik a jog és belátás.”

De jelenleg kivételes eseményről van szó: Štefan Hríb kitüntetése és nyilvános levele Surján Lászlóhoz most erre sarkall. Már jó ideje várom ezt a felemelő, gesztusértékű pillanatot. Az előítéletek lebontása lassú folyamat, de a kis lépések is óriássá tudnak nőni, ha kellő visszhangot kapnak, kellő súllyal. A viszálykodás a politika csinálójának mindig komoly tőkét jelentett. Most az ellenkezője történik, két felelősségteljes értelmiségi, Štefan Hríb és Surján

² Szvorák Katalin Kossuth-díjas népdalénekes mozgalmunkhoz az alapítás pillanatában csatlakozott.

László felül tudtak emelkedni a két nép sérelmein, így ők többek aktuálpolitikai szócsöveknél. Mindketten vállalták, hogy saját nemzetük „közemberei” akár ki is rekeszthetik őket.

A megbékélés, a „Kárpát-medenceiség” gyakran monomániás illúziókergetésnek tűnhet, eddig nem volt siker-story, csak harmadik utasnak kijáró magányos, boldogtalan karantén. Hríb és Surján László kéznyújtása most határtalan örömet, bizakodást jelent számomra.

Közép-Európa, mint a nemzetek együtt-létezésének tere

I. Mi is Közép-Európa?

Úgy vagyunk ezzel, mint a Szent Ágoston az idővel: ha nem kérdezed, tudom, ha kérdezed, nem tudom. Már a névvel is bajba jutunk: sokan a Köztes-Európa kifejezést használják, ami a Németország és Oroszország közötti kisállami sávot jelenti, nagy birodalmaknak Finnországtól Görögorszáig tartó ütközőterületét.¹³ A térségre jellemző, hogy külső birodalmi központokból (Bécs, Berlin, Pétervár, Isztambul) irányítják, és erre nemzetállamok létrehozása a válaszuk.¹⁴ Lakói egy olyan kis nemzethez tartoznak, amely az utóbbi évszázadokban a folyamatos nagyhatalmi rivalizálás célpontja volt.

Hagyjuk ki a “kis” szót. Nemzeteket nem jó kategorizálni, a lengyelekre nem is szerencsés ez a jelző. Ha nem a térképen, hanem magunkban keressük Közép- vagy Köztes-Európa helyét, gondolkodjunk koncentrikus körökben. Legbelül mindenki önmaga van. Nagy Szent Teréz várkastélyának legbelső szobájában csak az Istennel találkozhatni. Kifelé ott vannak rendre családtagjaink, rokonaink, barátaink, szomszédaink, településünk, országunk, régióink, földrészi lakói.⁵ Azt kell eldöntenünk, hogy a közép-európai tér egyike-e koncentrikus köreinknek, vagy sem. Van-e a közép-európaiságnak helye a személy-család-település-haza-Isten láncban? Kellene-e legyen közép-európai szolidaritás? Mert azokkal, akikkel egy kört alkotunk, szolidárisnak kell lennünk. A szolidaritás felismert egymásrautaltság. Egészséges közösség nem hagyja ki a szolidaritás lépcsőit.

Közép-Európa fogalmát írók tartják életben: egy lengyel Milosz, egy cseh Kundera, egy magyar Mészöly Miklós beszélnek arról, hogy a közép-európai régiónak el kellene indulnia a kölcsönös kiengesztelődés és összefogás felé. Kundera szerint „Közép-Európa nem állam, hanem kultúra és sors.” Van ilyen egység, ilyen sorsközösség másutt is: Benelux országok, Skandinávia vagy a Mediterráneum. De itt van nekünk a Visegrádi gondolat, amely bővíthető lenne.

³ http://bencsik.adatbank.transindex.ro/htmlk/eloszo_teljes.doc

⁴ Pándi Lajos: Köztes-Európa 1763—1993. Térképgyűjtemény. Osiris-Századvég, Budapest, 1995.

⁵ Jásdi István a Szerenád a szőlőben című munkájában (Csopak 2010.) gyönyörű sorokat írt erről. „A zárt falvakban összezáró családok. A szolidaritás kis körei. A szolidaritás a felismert egymásrautaltság. Olyan kötöttségek, kötelezettségek önkéntes vállalása, amelyek alól akár ki is bújhatunk. Az erősebbek, gazdagabbak biztosan. Választhatnák a könnyebb utat, a családdal szemben a távolabbi, elvontabb közösséget, a nemzetet vagy – miért is ne – az emberiséget. Ezek ritkábban kérnek erőfeszítést, kevésbé korlátozzák szabadságunkat. A gyengébbek szabadságának azonban a család, a falu a tere. Ezekben mozognak biztonsággal, ők ezeken túllépve ütköznek falakba. Biztonságot adnak a gyerekeknek, az öregeknek és a fogyatékosoknak. Igaz, nem toleránsak semmivel és senkivel, aki összetartó értékeiket lerombolná. Ezek a közösségek nem hagyják ki a szolidaritás lépcsőit. Az ember úgy szeresse a családját, hogy használjon vele a hazának. A hazáját, hogy az tessék Istennek.”

II. Nemzetek

Hangsúlya van annak, hogy nem országokat, hanem nemzeteket említünk. A nemzetállam fogalma feszültséget gerjeszt a más anyanyelvűek körében. Az államok határai ritkán esnek egybe valamely nemzet lakóterével. Walker Connor⁶ azt találta, hogy 132 országból csak 12 bizonyíthatóan nemzetállam. E 12 kivétel csak erősíti a szabályt.

Az angol szóhasználatban, a national szó országot jelent. Ha országok együtt-létezéséről, azaz államközi kapcsolatokról beszélünk, akkor politikáról kellene szólnom. Inkább az eredeti nemzetfogalomra gondolok. Ez a szó közös vérségi eredetre utal: a náció a latin születni szóból származik. De aligha ragadhatunk le itt⁷. Mi magyarok, semmiképp. Az 1849-ben Aradon a magyar szabadságért harcoló kivégzett tizenhárom tábornok német és szláv gyökerű tagjainak vagy a Petrovics néven született Petőfi Sándornak a magyarsága megkérdőjelezhetetlen.

Ha nem a vér, akkor a szó. Nyelvében él a nemzet!

Fontos, de nem tökéletes megoldás. Mi lesz Széchenyivel, Lisztel? Kétkedhetünk magyar voltukban, csak mert nem beszéltek jól, vagy felnőttként tanultak meg magyarul?

Eljutunk így Illyés Gyuláig. Rá vezetjük vissza azt a megközelítést, hogy magyarnak lenni vállalat dolga. Magyar, aki vállalja, megtartja életében, halálában a közös múltat, a hasonló gondot, a közös hazát. Az évezredek keveredés folytán kivétel nélkül minden nép vagy nemzet sokféle fajtadarabkákból van összetéve, írja Illyés⁸, aki minden fajelméletet elutasít: „Egy-egy népet nem a testi hasonlóság, hanem a közös múlt, a hasonló gond, az egy haza levegője egyesít s választ el egy más múltú és más jelenű néptől”.

Mi teszi hát a nemzetet? Térjünk vissza a nyelv kérdéséhez. Szilágyi N. Sándor,⁹ rámutatott, hogy mindent, amit a nemzetről tudunk, másoktól tudjuk, azaz a nyelv közvetítésével. Szó szerint nyelvében él a nemzet. Mit értenek hát maguk az emberek a nemzet fogalmán? Kiket sorolnak saját nemzetükhöz? Erről szól Hunyadi György vizsgálódása: 1973-ban a magyarok 24%-a a Nyugatra távozottakat a nemzet tagjának minősítette. 45% tekintette a nemzet részének a szomszédos országokban élő magyarokat. Az országhatáron belül élő nemzetiségeknek a magyar nemzethez tartozása mellett 72,5% voksolt. Egy számottevő réteg tehát egyszerre tekinti a magyar nemzet részének a magyar állampolgárságú nemzetiségeket és az idegen állampolgárságú magyarokat. 1996 végén a nyugati magyarokat 55%, a szomszédos országokban élőket 68%, a nemzetiségeinket 70% minősítette a nemzet tagjának. Hogy a nemzetiségek az anyanemzet részei, ez a vélemény érdemben nem változott: Ugrásson szerűen megnőtt az idegenbe szakadt hazánkfíának magyar voltát vallók, és a szomszéd országokban élő magyarokat magyarnak tekintők aránya.

Van az anyagban még egy megszívelendő adat. 1996-ban a megkérdezettek 39 százaléka úgy gondolta, hogy egy ember több nemzethez is tartozhat. A kettős identitás fel- és elismerése fontos eleme a különböző anyanyelvű állampolgárok együtt-létének.

Tudatosítsuk a nemzet fogalmának kettős jellegét. Akit állampolgársága miatt sorolok Magyarországon a magyar nemzethez, kulturális értelemben lehet például szlovák. A román állampolgárságú székely nyugodtan vallhatja magát magyarnak a szó egyik értelmében, de nem kell lerománózásnak tekinteni, feltéve, hogy az állampolgárságát említik.

---

⁶ http://adatbank.transindex.ro/html/cim_pdf652.pdf

⁷ A továbbiakban a nemzet fogalmát a magyar nemzetről gondolkodva közelítem meg, feltételezve, hogy a végkövetkeztetés más nemzetek példájával dolgozva ugyanaz lesz.

⁸ <http://mek.niif.hu/01200/01228/01228.htm>

⁹ <http://adatbank.transindex.ro/vendeg/htmlk/pdf3386.pdf>

A nemzet szónak egyik jelentése ugyanis az állampolgársághoz kapcsolódik. Nyugat-Európában szinte kizárólagosan ezt használják. A másik jelentés a kulturális nemzet: tagjait közös nyelvük, azonos kultúrájuk köti össze. A két jelentés a közbeszédben baj nélkül keveredik. Ám azonnal gond lesz, ha egy másik nemzet fiaival beszélünk, és ők a másik nemzet-fogalommal élnek. A probléma nem elméleti. 1990. március 10-én Bukarestbe utazott négy-öt marosvásárhelyi román orvostanhallgató, hogy az ottani diákokat fellármázza: Erdélyt a magyarok Magyarországhoz akarják csatolni. Bizonyítékul a marosvásárhelyi magyarok kiáltványából olvastak fel részleteket. Az állt bennük, hogy a romániai magyarság szerves része a magyar nemzetnek. Csakhogy ez románul nem kulturális nemzetet jelent. A hatás félelmetes volt. – Ez kilenc nappal a marosvásárhelyi utcai tömegverekedés előtt történt. A románok 66 százaléka úgy gondolja, hogy a román nemzetet a román állampolgárok alkotják, etnikai eredetükre tekintet nélkül. A kiáltvány pedig a kulturális nemzet fogalmát alkalmazta. Lehet, hogy országaink közötti napi politikai egymásnak feszülések részben fordítási hibák? Az acsarkodó, a nemzetiségi kártyákkal játszadozó politikusok a pecsenyéjüket részben a nyelvi, gondolkodásbeli eltérések tüzen sütögetik?

A nemzet bonyolult fogalom, óvatosan és tisztelettel kell vele bánni, főleg, ha nemzetek közötti érintkezésről, kapcsolatról van szó.

III. Együtt-lét

Mivel a legtöbb országban állampolgárok között különböző anyanyelvű emberek vannak, a kulturális nemzetek együtt-létéről is beszélni kell. Az egymás mellett élés, annyit tesz, hogy kényszeredetten tudomásul vesszük a másik ott-létét, mert nem tudunk a helyzeten változtatni, de kerüljük az érintkezést. Közben meg talán csúnyákat is gondolunk a másikról. A szlovák a szíve mélyén a Dunán át kergetné a magyart, a magyar meg visszacsatolásról ábrándozik. Az ilyen egymásmellettség nem sok jóval kecsegtet. Mintha egy etnikai puszkaporos hordón pipázgatnánk. Az együttélés szoros kapcsolat: megismerés, elismerés, tisztelet, szeretet. Ebben még nem állunk jól.

Az együttműködés hiányát említi Roman Holec szlovák történész a Meghasadt Múlt című tanulmánykötet előszavában¹⁰ is. „Ha nem működik a politikusok vagy az értelmiségi, illetve művészi elitek közötti kölcsönös kommunikáció, nem is beszélve az egyszerű emberek közöttiről, miért épp a történészeknek kellene kivételt alkotniuk?” Talán azért, mert az elfogulatlan és tényekre alapuló történelem rá tud mutatni korábbi együttélésünk létezésére és milyenségére.

Közös múlt: mítosz vagy valóság?

Az itt élő népek, – szlávok és magyarok – gyakorlatilag egy időben vették fel a keresztény hitet. A kereszténnyé válás egyben csatlakozás volt a Nyugathoz, s ez akkor őszinte befogadás volt. Amerika felfedezése után viszont a Nyugat figyelme az óceánon túlra irányult, minket pedig véres honvédő háborúkra készítetett a török veszedelem. A nagy európai egészből talán épp ekkor választódtunk le Közép-Európává.¹¹ Közép-európaiságunknak itt a történelmi gyökere¹².

Amerika felfedezése után térségünk a perifériára szorult, bár nem lett jelentéktelen, hiszen nagy hatalmak küzdöttek azért, hogy uralkodhassanak rajta. De a „Nyugat” immár nem jegyzett minket külön valóságnak, mindig az éppen rajtunk basáskodó hatalom részének tartott.

¹⁰ Meghasadt Múlt. Fejezetek a szlovákok és a magyarok történelméből. Terra Recognita Alapítvány, Budapest, 2008. 11. oldal

¹¹ <http://uj szo.com/cimkek/fokuszban-konferencia-a-kozep-europai-identitasrol/2002/11/08/letezik-kozep-europai-identitas> (Sajnos már nem található)

¹² <http://terkepek.adatbank.transindex.ro/belso.php?nev=3>

Eltűntünk a térképről¹³. Az oroszok, poroszok, osztrákok, délre a törökök lefedték, letakarták Közép-Európát. Az Isten háta mögé kerültünk.

Alávetettség, elfelejtettség, magárahagyottság? Ez volna a közép-európaiság? Így élük ezt meg a magyarok, hát még azok, akik a Magyar Királyság polgáraiként is (sok esetben joggal,) alávetve érezték magukat? A XVIII. de még inkább a XIX. század konfliktusai máig elfedik az együttélés valaha volt jó ízét. A XX. századra elemi erővel tör fel az igény, hogy az együtt-lét formái megszűnjenek. Meg is szűntek. E széttagoltságban kerültünk ismét össze, immár az Európai Unió keretei között.

Ma a helyzet a következő:

A politikusok együtt-nem-működéséről, őszintétlenségéről, meddő próbálkozásokról sokat tudnék mesélni, de nincs értelme. Ez a kapcsolat személy és pártfüggő, azaz nagyon sérülékeny. Pedig van elvégzendő feladat bőven. Bizonyos sérelmeket a politikát kihagyva nem lehet teljesen orvosolni. A politika tudja Közép-Európára irányítani a média figyelmét. Odaát-ról, a még mindig messzi Nyugatról nézve, még mindig Kelet vagyunk, vasfüggöny mögötti, furcsa világ. Elismerik, hogy szétzúztuk a vasfüggönyt, de ettől még nem kerültünk át a másik oldalára. Ki lehet lépni egy nemlétező függöny mögül?

A művészet világa kínálva kínálja magát egymás jobb megismerésére, ami a megszeretés előfeltétele. Népzeneink egyértelműen hidat ver lélek és lélek között.

Régióink több, az egyetemes művelődéstörténet által is jegyzett nagy művészt adott a világnak, mint Liszt, Chopin, Dvořák, Smetana, Bartók. A XX. században a közép-európaiak tudományos teljesítménye hívta fel magára – Nobel díjakkal vagy anélkül – a figyelmet, s emellett számos sportsikert is fel tudtunk mutatni. Az odafigyelő nyugat-európai értelmiségtől kaptunk egy elismerő jelzőt: tehetséges. Nem kellene lehorgasztott fővel viselnünk közép-európaiságunkat. Van mire öntudatot építenünk. Közép-európaiságunk érték, amivel élünk, amit kamatoztatnunk kell.

A gazdaság szereplői látják talán leginkább az összefogás szükségszerűségét. Csák János 2002-ben a közép-európai identitásról szóló konferencián¹⁴ a gazdaságról szólva fájalta, hogy a közép-európai államok között egyre nagyobb a befektetőkért folytatott verseny, vállalati, sőt kormányzati szinten is.

Az EU-csatlakozás után Brigita Schmögnerová volt pénzügyminiszter szerint az együttműködés elengedhetlenné válik, mert az újak csak együtt tudnak eredményesen fellépni például. Az Európai Parlament költségvetési bizottságának néppárti vezetőjeként és a következő többéves pénzügyi keretterset előkészítő bizottság tagjaként világosan látom, hogy az Unión belüli érdekérvényesítésre egyikünk sem képes, ha önmagában próbálkozik. Ma már az elmaradottabb térségek fejlesztése nem különösebb érdeke a teherviselő államoknak, érthetően faragnának a támogatásból. Ha összefogunk, talán meg tudjuk védeni érdekeinket, ha egyéni alkukkal próbálkozunk, ki fognak semmizni. Egy csónakban evezünk, nincs más esélyünk, mint a közép-európai összefogás.

Együttműködés a hétköznapiakban. Személytől személyig. Jean Monnet gondolata volt, hogy a közös Európában nem országokat, hanem embereket egyesítünk. A cél világos: megtartani nemzeti sajátosságainkat, megőrizni (kissé korlátozott) szuverenitásunkat, de eltüntetni az embertől emberig terjedő gyűlölködést. Megbékélni. Európa nyugati felében ez többé-kevésbé sikerült, most rajtunk a sor.

---

¹³ <http://terkepek.adatbank.transindex.ro/kepek/netre/39.gif>

¹⁴ Beszámoló: <http://uj szo.com/cimkek/fokuszban-konferencia-a-kozep-europai-identitasrol/2002/11/08/egyuttmukodesre-itelve> (Sajnos már nem található)

Ha megszólít egy közép-európai turista, és nem elutasító, hanem segítőkész leszek, már tettem valamit. Jó alkalmak lehetnek az ún. testvérvárosi kapcsolatok is. Azután itt a sport területe. Ezt, mint versengést, sokan feszültség forrásnak tartják. A román Marian Cozma veszprémi szereplése és tragikus halála viszont épp azt tudatosította: lehetséges, nemzethez való hovatartozástól függetlenül is, egymást szeretni. Ennek az egymás felé fordulásnak láthatónak kellene lennie a társadalomban.

Együttműködés az egyházak között. Ennek kellene a legerősebbnek lennie, s lenne is, ha a kereszténység nem szorulna ki fokozatosan a társadalomból. A keresztény tanítás adja adja magát, hogy a megbékélés elvi alapja legyen. Nem egyazon Istent imádunk? Nem tudjuk-e, hogy Krisztus épp úgy meghalt egyikünkért, mint másikunkért? Nem kaptuk-e meg mindannyian a fogadott fiúságot, s lettünk ezáltal mind Isten gyermekei, azaz testvérek? Nehézség persze, hogy a klérus több országban a nemzeti önazonosság egyik ápolója, a proletár internacionalizmus idején szinte egyedüli letéteményese. Mégis, „mindössze” radikálisan kereszténnyé kell lenni, s akkor minden hívő a kiengesztelődés jele lesz a világban. Öröm, hogy egyre több vallási közösség törekszik úgy aprópénzre váltani a keresztény tanítást, hogy az a nemzetek közötti kapcsolatokra is kiterjed.¹⁵

IV. Akadályok és teendők

A figyelmes hallgató valószínűleg megfogalmazta az előadás elején felett kérdésre a maga feleletét. Számunkra a közép-európai tér egyike koncentrikus köreinknek. A közép-európaiságnak fontos helye van a személy-család-település-haza-Isten láncban. Sajnos ezt a felismerést nehéz átültetni a gyakorlatba. Az akadályokat és a teendőket megpróbálom vázlatosan összefoglalni.

Térségünkben több, – szerencsére részben már oldódó, – konfliktus van. Lengyel-litván feszültségek, horvát-szerb kapcsolatok, magyar-szlovák, román-magyar ellentétek. A gyanakvás különösen Magyarország és szomszédai között árnyékolja be a kapcsolatot. Azokban az államokban, amelyek területet nyertek az I. világháború után szétdarabolt Magyarországtól, azt tételezik fel, hogy a magyarok minden vágya az elvesztett területek visszaszerzése. A jó viszony szerintük csak a felszín. Mivel határmódosításra a mai nemzetközi helyzetben nincs lehetőség, Budapest kényszeredetten megtanult viselkedni. A magyarok viszont úgy látják, a nyertesek igazi célja, hogy megszabaduljanak a magyar kisebbségtől. Lakosságcserevel, vagy ha az nem megy, akkor erőszakos beolvasztással, jogfosztással. A múltból is ki akarják törölni a magyar elemet.

A gyanakvásra minkét fél talál okot. Részben az 1920 után és azóta történtek táplálják azt. Minden érintett országban vannak csoportok, amelyek bőségben szállítják a gyúanyagot.

A gyanakvás nem az érintett népek természetéből fakad. A vegyes lakosságú településeken jobban becsülik a másik nemzet tagjait, mint ahol csak hallomásból és a médiából van ismeretük a másiktól. Kányádi Sándor erdélyi költő mondta idén nyáron: “Ha elpusztult a magyar paraszt tehene, akkor azt mondta neki a román szomszédja, hogy hordja tőle a tejet addig, amíg újra tehene nem lesz. Amikor viszont elpusztult a román paraszt lova, akkor azt mondta neki a magyar szomszéd: felszántom a földedet addig, amíg új lóra szert nem teszel. Akkor leszünk Európában igazán otthon, ha így gondolkozunk, ha egymáson segítünk.”

---

¹⁵ Tóth Pál írja a Focolare közösség lapjában, az Új Város-ban: a “balsors”, a történelem során elszenvedett verekedések és veszteségek a keresztre feszített és elhagyott Jézusra tekintve nyerik el értelmüket. Az Ő szeretetéből meríthetünk erőt arra, hogy elfogadjuk és tiszteljük a körülöttünk lévő népeket is, kezdeményezzünk feléjük, és velük együtt felépítsük az együttműködés számos projektjét. (2011. július.)

A megbékélést feleslegesnek tartják, akik szerint nem a nemzetek ütköznek, hanem a forrófejűek, és feltűnést kereső békétlenek. Nem megbékélni kell szerintük, hanem a szélsőségek elszigetelése szükséges.

A politika dolga volna, hogy az egymáson segítség természetes szelleme jellemezze az államközi kapcsolatokat. Ám amíg a kisebbségi kérdést többen szavazatszerzésre használják, addig sokat nem remélhetünk.

A kibontakozás tehát alulról kell kiinduljon, az emberek közötti kapcsolatok elmélyítésére kell törekedni.

A megbékélési gondolat erőt meríthet az Egyház tanításából, s az Egyháznak magának is kiemelt feladata a megbékélés előmozdítása.

Az intézmények között sokat tehetnek a tudományos élet szereplői és az önkormányzatok is. A társadalom civil szerveződései, ha kapcsolatokat építenek ki más nemzetek hasonló jellegű szerveződéseivel, sajátos műhelyei lehetnek a megbékélésnek (például nagycsaládosok, cserkészek).

Az államnak bátorítania kell a civil kezdeményezéseket, azok megvalósítását célszerű pályázatok útján anyagilag is segítenie kell. A Visegrádi Alap eszközeit erre a területre kellene irányítani, s jó lenne, ha a kétoldalú államközi szerződésekhez is rendelnének az abban foglaltak gyakorlati megvalósítását elősegítő jelentős költségvetési forrásokat, elsősorban egymás történelmének, kultúrájának, nyelvének megismertetését segítő.

Ha kialakulnak és megerősödnek a megbékélést szorgalmazó civil csoportosulások, elvárható lesz, hogy ezek fellépnek a saját hazájukban előforduló, békétlenséget szító jelenségek ellen.¹⁶

A megbékélésre való vágyat láthatóvá kell tenni a társadalom számára. Ennek kettős gyökere van. Mint kereszténynek és mint hazafinak egyaránt a mások iránti szeretet a célom. A gyakorlatban is érvényesülnie kell annak, amire János apostol hivatkozik első levelében: „Aki ugyanis nem szereti testvérét, akit lát, hogyan szerethetné Istent, akit nem lát? Azokat, akik készletet éreznek ennek az eszmének a megélésére és megvallására, hívjuk: ismerjék meg a Megbékélési Mozgalmat, és csatlakozzanak hozzá. A mozgalom él, bár még gyermekcipőben tipeg. Megfogalmaztuk az alapelveket és folyamatosan növekszik a tábor. Az alapító írás neve: Charta XXI. A mozgalom honlapja: chartaxxi.eu. Charta szó régióink minden nyelvén érthető. XXI, mert XXI. századi megoldást keresünk a nagyrészt korábbi századok okozta problémákra, és eu a kiterjesztés, mert a megoldás európai. Nyújtsuk ki hát kezünk egy baráti kézfogásra, nemzeteink javára és a magunk üdvösségére.

---

¹⁶ Ahogy Gabriel Andreescu, a román emberjogi aktivista, politológus írta a Charta XXI számára: Létrehozhatunk egészséges politikai közösségeket, amelyek felkészültek a szélsőséges megnyilvánulások azonnali elítélésére; mintegy bizonyítékképpen, hogy szert tettek azokra az antitestekre, melyek megfékezik a rosszat. A szélsőséggel való, minden erőteljes ütközés után a társadalmi tömbnek megerősödve kell kikerülnie.

A múlttól nem félni kell, hanem élni belőle

A visszacsatolás, illetve az első bécsi döntés mázsás teherként nehezedik a magyar szlovák kapcsolatokra. A szlovákok szeretik ugyan mondogatni, hogy nem kellene a múlttal annyit foglalkozni, nézzünk inkább előre. Számos lépésük azonban a múltból fakad ma is.

Az Internacionálé magyar fordításában van egy közismert rész: a múltat végképp eltörölni / rabszolga had indulj velünk. Az eredeti szöveg a múlttal nem foglalkozik. A múlt eltörlése, átalakítása, átértelmezése viszont ma is létező eszköz a félelem vezérelt politikusok kezében. A múlt a maga valóságában az élet tanítómestere, s olyan gondolatokra vezethet, amelyek mai problémáinkhoz adnak hathatós segítséget.

A Csallóközt, ahogy Jeszenszky Géza felidézi a Rubikonban megjelent tanulmányában, az 1910-es népszámláláskor 121500 magyar, 3000 német és 500 szlovák lakta. Anyai nagyszámú magyar között, házassága révén elkerült szülőföldjéről. Az 1938-as visszacsatolást nem érte meg, öt évvel korábban meghalt.

A visszacsatolás, illetve az első bécsi döntés ma is mázsás teherként nehezedik a magyar szlovák kapcsolatokra. A szlovákok szeretik mondogatni, hogy nem kellene a múlttal annyit foglalkozni, nézzünk inkább előre. Ugyanakkor a bécsi döntés megismétlésének lehetőségétől félve láttak hozzá 1945-ben a dél-szlovákiai magyarok lakta területek elszlovákosításához, olyan, ma már nemzetközi szerződésekben is tiltott eszközöket is igénybe véve, mint a lakosságcsere vagy a kollektív bűnösség alapján való elítélés. Ma is ez a félelem bujkálhat a nyelvhasználat korlátozásában, a településnevek kiírása körüli bonyodalmakban vagy akár a közigazgatás olyatén átszervezésében, amely regionális szinten kizárja a magyar többséget a Szlovák Köztársaság területén.

Ez a hangosan ki nem mondott, lappangó félelem tehát ma is nehezíti a szlovákiai magyarok életét, jó lenne tehát oldani. Erre nincs megoldásom, reményem se sok. Annyit tehetek, hogy élve a szólás szabadság jogával, a jótékony kibeszélés reményében, beszélek róla.

Nem találkoztam a dél-szlovákiai térség Csehszlovákiához csatolására vonatkozó érzések őszintébb és hitelesebb megfogalmazásával annál, amit Esterházy Lujza vetett papírra. Nem is vesződöm tehát az újrafogalmazással, inkább idézek a Szívek az ár ellen című könyvéből. Ebbel leírja többek között azokat a gondolatait is, amelyek a pozsonyi börtönben töltött egy évben fogalmazott meg:

„A pozsonyi fogházban életemben először olvastam összefüggően az evangéliumokat. Azelőtt azt hittem, hogy nemzetünk ellenséget gyűlölni kell és arról is meg voltam győződve, hogyha az ember keresztény, akkor szent háborút kell folytatni minden kommunista ellen és mindenki ellen, aki velük szimpatizál. Most azonban, ahogy olvastam az evangéliumot, mélységesen megragadott az a felfedezés, hogy Jézus Krisztus sohasem prédikált a szent háborúról, ellenben kitárta karját minden ember felé és híveitől azt kérte – így minden idők keresztényeitől -, hogy szeressék ellenségeiket. Az evangélium világosságánál egyszerre csak megértettem, hogy egy kereszténynek, egy Krisztus tanítványnak megengedhetetlen, hogy embereket vagy nemzeteket gyűlöljön.

S hogy miképpen lehet leghatásosabban előmozdítani a béke ügyét, arra Krisztus világosan utalt, amikor azt mondta: „Amint akarjátok, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is aképpen cselekedjétek azokkal.” (Luk. 6, 31.)

Megragadott engem ennek az Igének az igazsága, olyannyira kézenfekvő bölcsessége. és azonnal eltöltött a bizonyosság: a jó emberi kapcsolatoknak ez a legfontosabb törvénye. Jézus Krisztus ezt nemcsak azért adta, hogy az egyéni emberi kapcsolatokat megjavítsa, hanem

azért is, hogy a nemzetek és a nemzeteket alkotó társadalmi csoportok közel kerüljenek egymáshoz.

1918 után, a csehek és szlovákok közötti viták ellenére semmi jel nem mutatott arra, hogy a szlovákok Magyarország kedvéért ott akarnák hagyni a csehszlovák államot. Nos, jogunk van-e visszakényszeríteni a magyar haza kereteibe a szlovák népet? Az ő helyükben vajon szívesen kerülnénk-e vissza egy más nemzet gyámsága alá? Mi bizonyára azt szeretnénk, hogy felnőtt nemzetként kezeljenek bennünket és hogy magunk intézhessük sorsunkat.

Ha viszont Krisztus tanítványaként szeretnék cselekedni, le kell-e mondanom arról az álmról, hogy Magyarország visszaszerezze az elvesztett területeket, a nekem oly kedves hegyeket és lankákat, melyek ezer éven át a mieink voltak?

Keserű és fájdalmas belső harc után igent mondtam erre a kérdésre.

Ebben a szívettpő lemondásban azonban valami vigasztalót is kezdtem találni; megértettem, hogy magyar hazánknak nem volna érdeke és semmi előnye sem származnék abból, hogy visszatérjenek hozzá a szlovákok, ha ők határainkon kívül akarnak élni. Visszatérésük csak ellenségeskedést, nehézségeket és belső válságot jelentene Magyarországnak. Aki igazán szereti hazáját, nem teszi ki ilyen nehézségeknek és veszélyeknek.”

Ha Esterházy Lujza csak ennyit írt volna, talán azt mondhatnánk, hogy alig fél évtizeddel Trianon után tovább jutott, mint sokan mások, messze megelőzve a korát. Ha csak ennyit írt volna, sok mai magyar azt is mondaná, hogy elárulta a nemzetét. Ha ez lett volna az általános magyar álláspont, nem került volna sor a bécsi döntésre. Ha Esterházy Lujza itt megállt volna, nem lenne hiteles, s mélyebben gondolkodó szlovákok nem is hinnének neki. De az ő gondolatmenete folytatódott. Íme:

„Azonban ugyanaz a békeszerződés, amely kivonta a szlovák népet a magyar uralom alól, összefüggő magyar népességet vetett csehszlovák fennhatóság alá. Ez nyilvánvaló igazságtalanság volt. Annál is inkább, mert nagyon jól meg lehetett volna teremteni a csehszlovák államot a tiszta magyar határmenti területek nélkül is.

Meggyőződésem volt továbbra is, hogy az ellenállás a szerződésnek eme igazságtalanságával szemben teljesen jogos, és így természetes, sőt erkölcsi jogunk, hogy akarjuk a trianoni szerződés revízióját. Egy olyan revíziót, melynek alapja a népek önrendelkezési joga.

Ezt a jó ügyet azonban csak békés eszközökkel kívántam szolgálni, nem pedig rajtaütéssel, mint azt korábban jónak láttam.”

A rajtaütés katonai beavatkozást jelent. Éppen ebbéli meggyőződése miatt került börtönbe. Az Evangélium hatására az erőszakról mondott le, megelőzve a Helsinkai Egyezmény világát.

Csehszlovákia 1938-as szétesésekor az akkori magyar vezetés a nyelvhatárra próbálta igazítani az államhatárt, s nem tartott igényt a szlovákok lakta területekre, ezzel kisebbségi sorsban hagyta a szórványban élő szlovákiai magyarokat.

A szlovákok alighanem azt gondolják, hogy Magyarország azért nem áll most elő a magyarok lakta területek visszacsatolásának igényével, mert a nemzetközi környezet nem támogatna semmiféle ilyen lépést. Valóban nincs ilyen támogatás, de van ennél fontosabb okunk is. 1945 óta olyan mélyreható változások történtek Dél-Szlovákia nemzetiségi összetételében, a magyarok létszáma olyan drámaian fogyott, hogy egy esetleges visszacsatolás újabb problémák sorát zúdítaná az országra, amelynek kezelése teljességgel reménytelen. Most már erre a területre is érvényes, amit Esterházy Lujza mondott: Aki igazán szereti hazáját, nem teszi ki ilyen nehézségeknek és veszélyeknek. Ezért nem területrendezés a megoldás, hanem az egyéni és kollektív emberi jogok maradéktalan érvényesítése. Ami egyébként a szlovákoknak is érdeke.

A jövőt nagymértékben megszabja az, hogy elhiszi-e Szlovákia, hogy a magyar gondolkodás a tényekből indul ki. Nem alamuszi macskaként figyeli, mikor ugorhat, hanem emberi, európai életet szeretne biztosítani minden a Kárpát-medencében élő szlovák és magyar számára. Ez az európai út, ez az a gondolkodás, amelyet az európai egységnek köszönhetünk. Ennek a gondolkodásnak a terjesztésén fáradozik a Charta XXI mozgalom, közelebb hozni próbálván egymáshoz a Duna völgyében élő embereket, nemzeti hovatartozásuktól függetlenül. Ez a megbékülési vágy viszont nem jelenti, hogy a jövő vélt érdekében a múltat feledni kell. A bűnön csak akkor lehet átlépni, ha kimondjuk, megvalljuk. Ki-kí a magáét.

Esterházy Lujza: Felhívás az egymás ellen harcoló szívekhez

Bocsásd meg vétkeinket, amint mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek. Hatvanöt évvel ezelőtt rögzítette Esterházy Lujza ezt a felhívást, amelyet most rövidítve közreadunk.

A megbékélés híveinek tudniuk kell, hogy az előttünk járó nemzedék legjobbjai, noha közvetlenül átérték a legrosszabbakat, már készek voltak a megbékélésre. Nincs más megoldás égő fájdalmainkra. A felhívás a kényszer kitelepítések, a jogfosztottság és a lakosságcsere miatt fogalmazódott meg, de általános érvényű. Az eredeti felhívásnak nincs mottója.

Ti, csehszlovák politikai felelősök, **komolyan gondoljátok, hogy a kisebbséget megnyomóritó intézkedéseitekkel megvédehetitek hazátok biztonságát**, amelyre annyira vágytok? Igazán hiszitek, hogy egy ilyen út végén találjátok meg államotok részére a biztonságot? Hogyan hihetitek ezt, amikor a történelmi tapasztalat az ellenkezőjét bizonyítja?

Emlékezzetek: Hitler a lengyelek millióit üzte ki otthonaikból. Ez nem szolgálta Németország biztonságát. Nagyon is sokszor kellett megtapasztalni, hogy ezek az embertelen eszközök nem vezettek boldogsághoz.

Ha a nemzetek megpróbálnának politikájukban a humanizmus útján elindulni más nemzetek felé, ha barátsággal közelednének feléjük, amire az emberek szomjúhozna, olyan csodát élnének meg, amely felülmúlja minden vágyukat.

És most hozzátok fordulok, magyar kisebbségünk tagjaihoz, honfitársaimhoz.

Tudom és érzem, barátaim és testvéreim odahaza, hogy ha most egy jövőbeni kibékülésről beszélek köztünk és ellenségeink között, ezzel megsértem szíveiteket és méltatlankodásokat váltom ki, mert azok után, amit el kellett szenvednetek, **úgy érzitek, hogy nem lehetséges a kibékülés**; az igazságtalanságok, amelyeket velünk szemben elkövettek, jóvátehetetlenek.

De szeretett barátaim – nem tudom gondoltok-e arra, hogy 1939 óta Európában csupa jóvátehetetlen dolog történt. Nem tudom, ti tudjátok-e, hogy francia, belga, holland, dán, norvég és cseh férfiak és asszonyok tízezrei pusztultak el a hitleri haláltáborokban. és hogy a lengyelek milliókra tehető hozzátartozóikat siratják, akik a Gestapo börtöneiben és a lassú halál táborai-ban szenvedtek ki. Nem beszélve a Kelet-Lengyelországból a szovjetek által 1940-ben elhurcolt tömegekről, akiknek nagy része nyomtalanul tűnt el a Szovjetunióban.

Ezek mind mély kétségbeeséssel a lelkükben úgy érzik, hogy teljes lehetetlenség kibékülni azokkal, akik ezeket a szörnyűségeket elkövették. De hát akkor, ha annyi nemzet telítődött ilyen érzésekkel, hogyan lehet itt békét teremteni?

Testvéreim, úgy gondolom, hogy elértünk a történelemnek ahhoz a pontjához, ahol a háború és az azt követő idők által megnyomorított **összes nemzetnek s köztük a miénknek is majd választania kell két változat: az atombomba vagy a Miatyánk között.**

Szent meggyőződése, hogy azok a nemzetek, amelyek az utóbbit választották és a megbotcsátás útjára lépnek, boldog éveket fognak megélni és érezni fogják a Történelem Urának az áldását.

1946. december – 1948 júniusáig.

Forrás: http://www.magtudin.org/Esterhazy_Lujza_Szivek_az_ar_ellen.pdf

Együttműködés nélkül nem jutunk semmire

Szeptember 6-án, pénteken Aradon járt dr. Surján László, az Európai Parlament alelnöke a Nemzetiségek Fesztiválján. A különböző médiáknál dolgozó aradi magyar újságíróknak adott interjújából közlünk néhány részletet. A romániai magyar autonómiáról már román újságíró kollégák megkérdezték. Íme a válasz:

– Románia politikájában központi jelszó volt a decentralizáció. Egy ügyes decentralizáció tulajdonképpen egyenlő az autonómiával. Băsescu elnök annak idején megértette ezt, amikor azt mondta: autonómia nemcsak a magyaroknak, hanem minden románnak. Azt hiszem, valahogy így kell erről gondolkodni.

A következő két kérdést a Duna Televízió munkatársa intézte az unió alelnökéhez.

– Milyen csomaggal érkezett Aradra?

– Az aradi önkormányzat hosszú ideje, nyolc esztendeje rendezi ezeket a Nemzetiségi Napokat, és a Charta mozgalomnak egyik bukaresti egyetemista tagja megkereste a polgármester urat, beszélt neki erről a megfontolásról, így a polgármester úr megkeresett engem Brüsszelben, és kialakult ez a koncepció, hogy vegyünk részt, meghozza két lábbal: az egyik ez a vándorkiállítás, Hidak Európa népei között. (Vándorkiállítás nemcsak azért, mert Brüsszelben volt először és most itt van Aradon, mert közben kétszer volt Szlovákiában, Füleken és Nagyszombatban. És mindenütt nagyon jól fogadták.) Itt nagy megtiszteltetés, hogy a városházán kapott helyet. Remélem, hogy sokan meg fogják nézni, és rádöbbennek az üzenetére, hogy ennek a térségnek az emberei ezer éve beágyazódtak az európai kultúrába, két irányban, onnan jöttek ide, és innen mentek oda emberek, ez a híd azt jelenti, hogy mi, magyarok, románok, az összes többi nemzetiséget is sorolnám, - ami Aradon különösen indokolt, - nem valami új jövevények vagyunk az Európai Unióban, hanem az európai projektnek ténylegesen ezeréves művelői és mindennapi megélői. Ez egy fontos üzenet. Nem a hátsó kapun kell beosonnunk, hanem emelt fővel járnunk akár Brüsszelben, akár Strasbourgban.

A másik eleme ennek az üzenetnek és a kétirányú forgalomnak az, hogy együttműködés nélkül nem jutunk semmire. Hadd tegyem hozzá, hogy az Európai Unió nem fog tudni kilábolni a maga gondjaiból, bajaiból, ha a két motorja mellett, ami a francia és német együttműködés, nem jelenik meg egy újabb robusztus motor, és ez a közép-európai összefogásból áll, ha úgy tetszik, a Balti-tengertől most már az Adriáig. Vehetjük ide Szlovéniát, Horvátországot és a Fekete-tengerig Romániát és Bulgáriát. Ezen összefogás hatalmas erő. Gazdasági potenciálját tekintve ma még nem nagyhatalom, de növekedési képességét tekintve sokkal több van benne, mint a nyugat-európai téren. Ha tehát Európa jövőendő fölemelkedését látjuk lelki szemeink

előtt, ahhoz ennek a motornak működnie kell. S ez a motor nem fog tudni működni, hogyha az egyes alkatrészei nem olajozottan kapcsolódnak egymáshoz. Ennek nagyon sok dimenziója van. Az egyik dimenziója a magánember. A Charta XXI. mozgalommal mi ezeket a magánemberi szálakat szeretnénk működtetni, nem kell kiemelkedő szentnek vagy nagy művésznek lenni ahhoz, hogy hídeberré válhassak, és nem kell bejárnom az egész Duna-völgyét, elég, ha a szomszédommal egy jó sört meg tudok inni a nagy nyári melegben.

– Arad pályázik az Európa Kulturális Fővárosa címre. Az Ön jelenléte segíti-e ennek a tervnek a megvalósítását?

– A magam személyét nem tartom olyan fontosnak, hogy ezt ide lehessen sorolni. Azonban Arad, mint multikulturális város, amely lehetőleg nem dísznek tekinti, nem folklorisztikus érdekességnek az itt élő népek kultúráját, hanem egy közös szerves életet próbál megvalósítani, mindenképpen méltó arra, hogy Európa Kulturális Fővárosa legyen. Románia számára ez viszonylag nagy dicsőség lenne, mert Nagyszeben után ez már a második próbálkozás. Én még tudnék sorolni városokat, amelyek méltán lehetnek részei ennek a sorozatnak és lesznek is adott esetben. Említsük most Temesvárt, mert közel van, de említsük szülővárosomat, Kolozsvárt, mindenütt megvannak ezek a multikulturális gyökerek, és hát Kolozsvárnak is most például olyan polgármestere van, aki nem ultranacionalista pártot vezet, hanem eljön a kolozsvári magyarok ünnepére és együtt tud velük gondolkodni. Ez azt gondolom jó. Ezeket a jeleket figyelni, észrevenni kell, én, ha szabad, inkább dicsérettel szeretném előrevinni ezeket az egymásra találásokat, mint szidással. A mi honlapunkra bárki beírhat valamit, elküldhet egy e-mailet, hogy tegyük ki a honlapra, de azt nem engedem meg, hogy valaki egy másik nemzetre panaszkodjék, ki-ki csak a sajátjáról mondhat hibát. S amikor itt Aradon megpiszkálták az emlékmű egyes szobrait, amikor Marosvécsen szintén szobrot döntöttek le, akkor egy bukaresti egyetemi tanár írta meg a mi honlapunkra: „Mint román ember szégyellem magam. Az a feladatunk, hogy az ilyen extrém embereket a társadalom perifériájára szorítsuk, mert oda valók.” Ha ezt én mondom, akkor beavatkozom egy másik nemzet, egy másik ország ügyeibe, ha ő mondja, az az európai tisztesség. Azt gondolom, hogy ezen az úton kell járni.

A Nyugati Jelen kérdései így hangzottak:

– Alelnök úr, holnap (szerk. megj.: szeptember 7-én, szombaton) tölti 72. születésnapját. Gratulálunk. Milyen személyes kapcsolatok fűzik szülővárosához, tágabban Erdélyhez, Romániához?

– Vannak barátaim, nincsenek rokonaim. Az én családom nem erdélyi, én azért születtem 1941-ben Kolozsváron, mert Észak-Erdély Magyarországhoz tartozván, szüleim ott kaptak állást, mint friss diplomások. De ettől függetlenül a szülőföldem, ettől függetlenül nehezen éltem meg azt, hogy hosszú ideig nem volt módom jönni, mert úgy adódott, hogy az útlevél megszerzése problémákat okozott. Barátaim és ismerőseim természetesen vannak, és érzelmeim is vannak, de az érzelmeim nem irányulnak senki ellen. Az érzelmeim a megbékélés irányába mutatnak, mert azt hiszem, hogy az Európai Unió keretei között lehet úgy élnünk, mintha ez az egész XX. századi szétdarabolódás nem is lett volna. Ez nem revansot jelent, hanem azt, hogy mindenki élhessen, ha úgy adódik, a szülőföldjén, használhassa az anyanyelvét, emiatt ne kerüljön hátrányba sehol, és legyen megbecsült polgára annak az országnak, amelyben él. Az Unió országaiban szabadon lehet mozogni, szabadon lehet üzletelni, bárhol lehet tanulni, a diplomák érvényesek, úgyhogy a folyamat végén mi, magyarok elmondhatjuk: határtalanul szeretjük a szomszédainkat. Érti a „határtalanul” hangsúlyát?

– A Charta XXI. mozgalmat Ön találta ki. Ez európai uniós kezdeményezés?

– Szellemét tekintve uniós, és természetesen nem véletlenül idézem Jean Monnet-t. Budapesten, ahol sok híve van már a Chartának, minden hónapban rendezünk egy Jean Monnet-estet.

Olyan értelemben nem uniós, hogy az Unió egyetlen hivatalos szerve sem tette magáévá – ez a magánemberek dolga. Aki rájön arra, hogy értelmes dolog kifejeznem: én nem a gyűlölet pártján állok, hanem, - ha régimódi szót lehet használni, - a szeretet pártján, a tisztesség pártján, a másik szemébe nézés pártján, akkor adja ezt írásba. Ennyit kérünk. De ezeknek az embereknek az aláírása lehetőséget ad arra, hogy odafigyeljenek ránk. És ha ez az aláírás tömeges lesz, és nem, mondjuk, 180 román ember, hanem 180 ezer román ember írta alá, akkor azoknak a politikusoknak is meg kell gondolni, hogy mit csinálnak, akik a gyűlöletre építik a maguk buta politikáját. Mert rá kell jönni, hogy ez nem a többség, rá kell jönni, hogy a többség a tisztesség. Ez a mozgalom nem politikai, nem támogatják pártok és nem kéri pártok segítségét, el se fogad anyagi segítséget pártoktól. Ez a civil emberek mozgalma. De üzenete van a politikusoknak, vagy legalábbis lesz. De ha ezt már szóba hozta, két percet rászánok. Ez a mozgalom létrehozta a megbékélés és együttműködés díját. Eddig egyet adtunk ki – minden évben ki akarunk egyet adni –, egy szlovák újságíró kapta, Štefan Hírbnek hívják, és ez akkora visszhangot váltott ki, hogy az az újság, ahol Štefan Hríb dolgozik, a szlovák sajtótörténetben először két nyelven jelent meg. Az első címlapon egy magyar politikus volt látható, Apponyi Albert és az volt aláírva (szlovákul): Bocsánat, szlovákok, a hátsó címlapon pedig Benes úr, és aláírva: Bocsánat, magyarok. Bizony, mind a ketten bántottuk a másikat, nem szégyen ezért bocsánatot kérni. Abba kell hagynunk a buta vitát, hogy ki volt itt hamarabb Erdélyben. Azt kell néznünk, hogy ki segíti jobban az itt élők életét.

Forrás:

http://www.nyugati.jelen.com/jelenido/egyuttmukodes_nelkul_nem_jutunk_semmire.php

Duray Miklós: Megbékélési kísérletek a Kárpát-medencében

A Kárpát-medence nemzetei közötti új megbékélésre nyílt lehetőség a történelmi távlatok szempontjából számlált elmúlt napokban, a 2010-ben alakult „Charta XXI” mozgalom kezdeményezésére. Ki tudja hányadik az elmúlt száz év és ezer év során?

Nehéz megmondani, mikor kezdődött és ki kezdte a Kárpát-medencei népek közötti megbékélést. Lehet, hogy Árpád-házi királyainkat illeti az elsőbbség, akik a magyarok ellen harcoló és Magyarországra időnként betörő jászokat, besenyőket, kunokat letelepítették az országban, és a békés együttélés, a megbékélés jegyében kollektív, öngazgatási jogokkal ruházták fel őket. Akárcsak a betelepített szászok is 1224-től, II. András királyunknak köszönhetően, idetelepült idegenként élvezhették Európa első autonómia törvényéből származó belső önrendelkezésüket – több javat és több jogot, mint kibocsájtó földjükön.

Áttételesen ennek a szellemiségnek volt a folytatója, nem állampolitikai alapon, Janus Pannoni latin nyelvű, jellegzetesen „pannon” verseivel és a Zrínyiek – a Miklósok és Péter – várvédő katonaként, politikusként, hadvezérként, költőként, magyar nemzetstratégaként, szerencsétlen áldozatként.

A sorban sajátos helyet foglal el Pázmány Péter, korának legcsodálatosabb magyar nyelvű rétora, aki a kollonichi magyar-gyűlölő véres ellenreformációt megelőzően a „bársonyos” rekatolizálás, valamint Magyarország állami- és területi egységéért folytatott küzdelem megtestesítője volt. Ugyanakkor neki köszönhető, hogy az 1608-ban becikkelyezett Bécsi Béke a megállapodáson túlmenően is kiterjesztette a vallásszabadságot. A mai szlovákok is köszönhetik neki, hogy 1625-ben az akkori Észak-magyarországi szlávok (szlovákok) nyelvén is kiadták az Esztergomi Rituálé-t (szertartáskönyvet), ami nélkül aligha alkothatta volna meg a

szlovák katolikus pap, Anton Bernolák 1787-ben az első rendszerezett szlovák nyelvtanát és teremthetett volna meg, talán kissé a szlovák evangélikusok truccából is, egy fél évszázad múltán a szlovák irodalmi nyelv.

A Kárpát-medencei népek együttélésének gyökerei nem kétségesek. A mától visszaszámlálható több mint ezer éve alakuló közös államszervezeti múltjuk sem kétséges. A horvátok irányában ez biztosan így van. Viszont akár tetszik, akár nem, a 9. századtól ennek a közös múltnak és az egyensúlyi állapotnak a meghatározó eleme a magyarság volt. Az oszmán-török hódoltságtól a reformkorig pedig a Magyar Királyság megőrzött jogi személyiségének maradáka révén is megkerülhetetlenek maradtak a magyarok – politikailag mindenképpen.

El kell ismerni, hogy a honfoglaló magyarok és utódaik a helyben talált etnikai közösségek nagy részét bekebelezték. Árpád honfoglalói politikailag és szervezetileg nagyon erősek voltak. Az avarok az azonosság elve alapján, a szlávok nagy része pedig szervezethez híján szívdótt fel beléjük. A betelepülők vagy betelepítettek iránt azonban mérhető volt egy sajátos türelmesség. Az autonóm jogok megadásán túl saját nyelvhasználati jogokat is nyertek a latin nyelv kizárólagosságával szemben. Ennek tudható be például, hogy Zsolna városa tanácsának jegyzőkönyvét az oda betelepült (huszita) csehek miatt a latin és a szintén kiváltságként kapott német nyelvűség mellett az 1450-es években cseh nyelven is vezették.

Emellett azonban tudatosítani kell, hogy a térség népeinek közösségi öntudata nem ugyanazon időben alakult ki. A Kárpát-medencei románoké, és az Észak-magyarországi szlovákoké a 16. századtól kezdődően, mintegy kétszáz év alatt érlelődött fokozatosan közösségi szellemmé, a ruszinoké még később. A déli sokác, vend, rác közösségek pedig egymástól függetlenül szerveződtek közösséggé. A 17. század végétől az Alföldön és a Dunántúlon széttelepített szlovákok, románok „svábok” esete még bonyolultabb, sorsuk alakulása nem a magyar állampolitikát terheli, őket a Habsburg hatalmi politika terítette szét a térségben.

***

A mai valóság alapján azonban a közösséggé érlelődés közötti különbségek elhanyagolhatók. A létezőt tekintve lényegtelen, hogy ezer éve vagy száz éve létező-e. A „van” parancsa nem írható fölül, legfeljebb kiegészíthető a „hogyanra” adandó válasszal. A „miért” azonban nem csupán mellérendelt kérdés. Az erre keresendő felelet szüli a legtöbb vitát.

***

Minden szükségszerű, őszinte vagy akár színlelt jelenkori megbékélési szándékunk vagy kényszerünk kapcsán tudatosítanunk és tudatosíttatnunk kell, hogy térségünk történelmének van néhány, nem sok, de annál inkább egyértelmű választóvonal, amelyek közül némely a Kárpát-medencei nemzetek közötti válaszfallá is vált.

A „magyar” honfoglalástól 1918-ig bezárólag, történelmünk újkorára vonatkozóan leginkább meghatározó esemény a Magyar Királyság szuverenitásának végleges elvesztése 1540/1541-ben. Ekkor szállt át a magyar Szent Korona végérvényesen Habsburg főre (az akkori magyar főrendek államalkotói alkalmatlanságáról ezúttal ne beszéljünk). Ettől kezdve (akár tetszik, akár nem) a Magyar Királyság csupán autonóm jogokat élvezett. Ettől kezdve a reformkorig saját államiségének ügyeivel nem tudott foglalkozni.

A jelenünk kialakulására azonban azok az események, döntések voltak közvetlen hatással, amelyek a teljes szuverenitás visszaszerzésére irányultak a reformkortól kezdve. Innen húzódik az a vastag vonal, ami a magyar nemzet és a medencében, egy történelmi sorsközösségben élő népeket/nemzeteket saját burkába csavarta, mert ettől kezdve a magyarok mellett a többiek is saját azonosságuk erősítésére törekedtek. Ne feledjük, már ekkor is úgy vélték a magyarok, hogy itt csak egy nemzet van, a magyar nemzet, a többiek csak nemzetiségek. Ebben a

konfliktusban az első, nagy összecsapás az 1844-ben elfogadott nyelvtörvény, ami által a magyar nyelv vált hivatalossá. Megszűnt a latin nyelv által kialakított évszázados nyelvi béke. Furcsa, hogy éppen ennek a békétlenséget szülő nyelvtörvény ratifikálásának napján ünnepeljük ma a magyar nyelv napját.

A kiegyezés a további választó vonal, ami egyszerre csoda és rémálom – mert vazallusként akart Magyarország szuverén lenni. Szekéren akarta beérni a gőzmozdonyt. A szellem erejével műszakilag és gazdaságilag majdnem sikerült, de az állameszmében és az országpolitikában elbukott. Az állam szekere a mozdony sebességével rohant a szakadék felé, hiszen évekig az Országgyűlés is csak béna kacsa volt a folyamatos obstrukciók miatt. Nem lehet rákenni mindent a korlátolt szellemi képességű első Ferenc József császár és királyra – a megszólítás sorrendje kezdettől fogva fontos.

***

Azoknak a nemzetek, felekezetek, érdekek közötti vitáknak, ellentéteknek, versengéseknek, gyűlölködéseknek, véres cselekedeteknek a gyökerét, amik okán Európa nyugati felében volt hétéves, harmincéves, százéves háború, valamint az első, majd a legborzasztóbb második világháború, nem a saját, magyar vagy térségi kultúránkban kell keresni – még ha mindez érintett is bennünket.

Tudatosítanunk kell, hogy a második nagy világégés, a második világháború okait a 17. századig visszamenően a korai és a késői abszolutizmus eszmeiségében, hatalmi, nemzet-hatalmi és államhatalmi törekvéseiben, a nyugat-európai nemzeti felsőbbrendűség-tudat kialakulásában kell keresnünk. Nem csupán a nemzeti kizárólagosság ideológiája gyökerezik ebben, hanem a fajgyűlöleté is. Ebből a táptalajból csírázott ki a nemzethatalmi romanticizmus, a misztikus múltkeresés, az újkori történelemhamisítás, a „ki van itt régebben” jegyében való versengés, a vélt vagy valós sérelmek megtorlása, az ellenségem ellensége a szövetségem elve szerinti kapcsolatépítés és kapcsolatrombolás.

Néhány szlovák ismerősöm, akikkel szívesen cserélek eszmét kényes nemzeti ügyekről is, valóban azt állítja, hogy Pandóra szelencéjéből az itteni nemzetek közötti ellenségeskedés szellemét az 1844-ben elfogadott nyelvtörvény eresztette ki, mert ez tette hivatalossá a magyar nyelvet a soknemzetiségű Hungáriában.

Annyiban biztosan igazuk van, hogy a nemzeti nyelv ügye a 18. század utolsó harmadától vált sarkalatossá. Ugyanakkor ne feledjük, hogy nemzeti (cseh) nyelven Husz János kezdett prédikálni 1402-ben Prágában és 1409-ben az ő megfogalmazásában (a Kutná Hora-i dekrétumban) korlátozták a nem csehek (idegenek) jogait a csehek javára a prágai egyetemen – ilyesmit a magyar jogrend soha sem ismert (a „zsidótörvények” másról szóltak).

A nyelv ügye és az egy nyelvet beszélők érdeke tehát a 15. század legelejétől társadalomszervező üggyé vált. A reformáció gyors terjedésének is ez volt a titka. Érdekes (vagy talán nem is), hogy a nyelv kérdése Magyarországon nem az idegenek ellen irányult, hanem mindenki javára. Ezért azok, akik az 1844-es nyelvtörvényt a magyarok szemére vetik, se feledjék, hogy a 15. században a Magyar Királyság lakosainak 85%-a magyarul beszélt, a többi pedig legkevesebb hat más nyelven és ki tudja hány kölcsönösen érthetetlen nyelvjárás szerint. A magyarok szemére azt lehet vetni, hogy a 19. század első harmadában nem tudatosították: közben eltelt háromszáz-négyszáz év, és minden megváltozott. Az abszolutizmus idején a magyarok ugyancsak elnyomottak voltak és nem a hatalom gyakorlói. Utóbbi esetben aligha kellene ma ezekről a kérdésekről elmélkednünk.

A valóságérzés hiányát lehet a magyarokon számon kérni, ami azonban nem csak a 19. századra vonatkozik, hanem arra a száz évvel korábbi időre is, amikor még nem folyamodhattak olyan eszközökhöz állam- és nemzetpolitikai célok eléréséért, mint mások, a hatalom gyakor-

lói. Érvényes ez a huszadik századnak csaknem egészére. A nemzet beteg voltára utal, hogy önmagunk túlértékelése után átestünk a ló másik oldalára, kikiáltottuk magunkat bűnös nemzetté és akkor, amikor ennek már a legkisebb oka sem volt, egy magyar politikus külügyminiszterként 2002-ben, alig elfoglalva bársonyszékét kijelentette: merjünk kicsik lenni. A valóságérzet ekkor azt diktálta volna: merjünk önmagunkhoz mértén cselekedni. Nem igazán alkalmas az a nemzet a másikkal való megbékélésre, amelyik önmagát nem tudja a valós állapothoz mértén értékelni.

***

A Kárpát-medencei nemzetek közötti megbékélés és együttműködés nem volt napirenden akkor, amikor még lett volna esély egy példaértékű együttélés kialakítására. Az utolsó összefogásra 1848-1849-ben kerülhetett volna sor, de a politikai összefogás már akkor sem sikerült. A politikai megoldásokat külön-külön keresték a magyarok és a románok, horvátok, szerbek, szlovákok. Az utóbbiak a császár segítségével bízva, a magyarok egyedül, önmagukban. A Magyar Királyságban a közös megoldás ezért később sem volt sem társadalmi, sem politikai program, ami nyilvánvaló, hogy nem csupán a magyarok rovására írható. Csak elvétve akadtak személyek (mind magyar, mind nem magyar oldalon), akik érezték, hogy a kapcsolatoknak más irányba kellene fejlődniük, de társadalmi erő nem állt mögötte. A sajátos az, hogy 1920 óta, amikor a magyar nemzet kárára és sérelmére alakult a helyzet, társadalmi és politikai jellegű kísérletek a megbékélésre csak magyar oldalról indultak, a térség más nemzetei részéről csak egy-két költő, író, műfordító érezte szellemi síkon a problémát – a szép és érzékeny lelkek metszéspontjain. Viszont tény, hogy a magyar részről megtett eddigi megbékélési kísérletek viszonzatlanok maradtak. Ez vonatkozik mind a kormányok, mind az egyéb politikai jellegű és civil kezdeményezésekre. Az oka elég pontosan látható. Ezt egy szlovák politikus ismerősöm, aki tárgyilagosan ítéli meg a térségünk problémáit, áttételesen így összegezte: A szlovákok csak éltek azzal a lehetőséggel mind az első világháború után, mind a második világháborút követően, amit a körülmények felkínáltak és most sem kényszeríti őket arra semmi, hogy ebből valamit feladjanak.

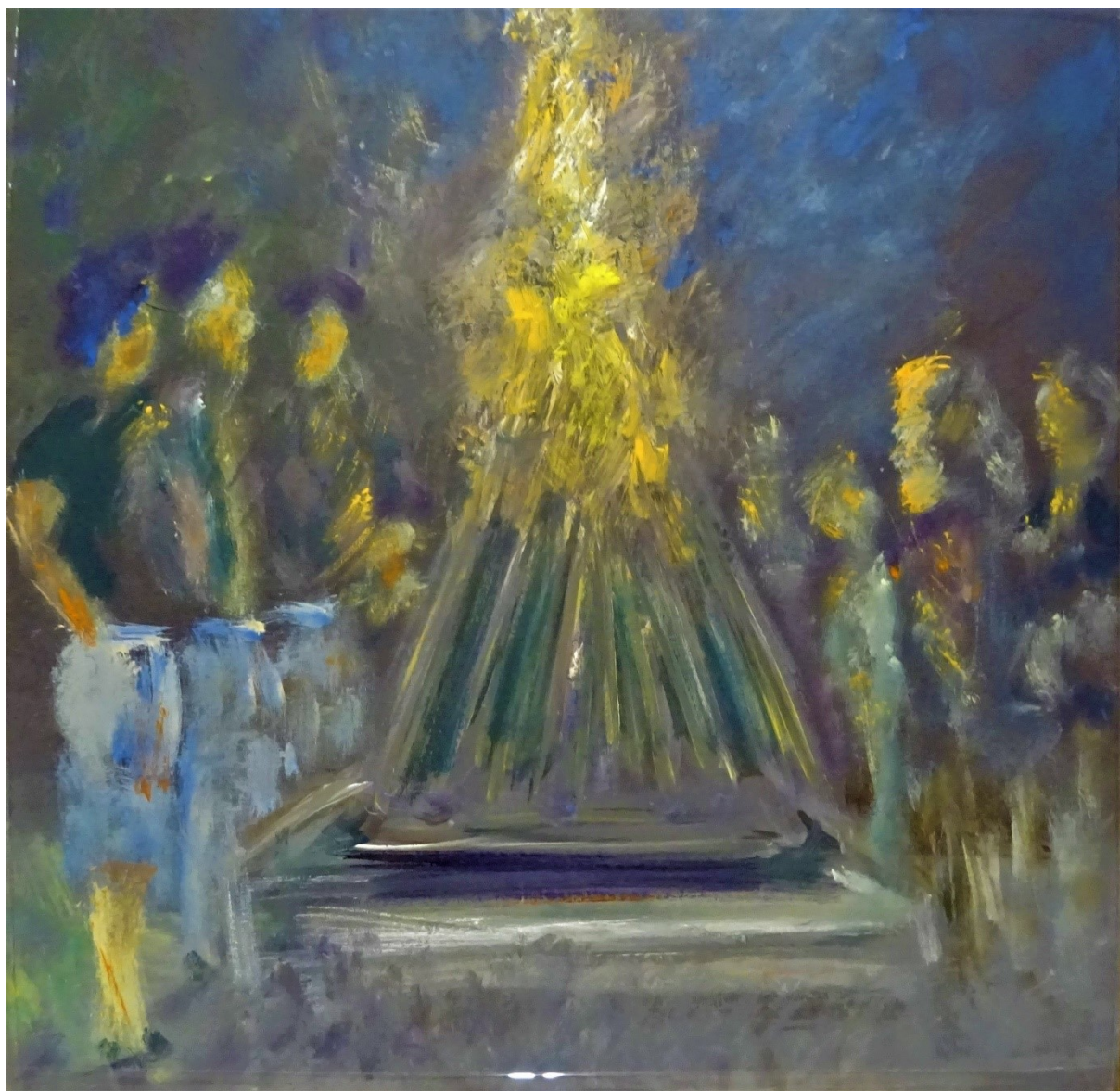
Mindez annak kapcsán jutott eszembe, hogy a Surján László által kezdeményezett „Charta XXI” mozgalom 2013. május 10-én Štefan Hríb szlovák Újságíró, a „týžden” c. konzervatív szellemiségű pozsonyi hetilap főszerkesztőjét tüntette ki a megbékélés és az együttműködés elismerésére létrehozott díjjal. Ha tőlem kérdezték volna, kit javaslok erre a kitüntetésre, én is javasoltam volna őt, és van egy-két további személy is a szlovák nemzet soraiban, akik kiérdemelnék az elismerést. Az egyikük (František Mikloško) már megkapta a Szent Adalbert Díjat.

Talán azért jó a Charta XXI Megbékélési Mozgalom kezdeményezése, hogy megszólítsuk az együttműködésre és a megbékélésre alkalmas polgárokat és részesítsük elismerésben azokat, akik bővíteni tudják és akarják a térségünk nemzetei közötti társnemzeti együttélést óhajtók körét. Mint említettem 1848-ban és 1849-ben a társadalmi felszabadulás és a szabadság eszméje a politikai szándékok fölött átnyúlva közvetlenül az embert szólította meg. Ezért harcolt a tavaszi hadjáratban tízezernyi szlovák a honvédek soraiban és csak néhány százan maradtak a másik oldalon.

Ez jó arány lenne most is.

2014

Amiként mi is megbocsátunk

„Ma, (1944-ben) amikor a nemzetek oly mérhetetlenül gyöttrik ellenfeleiket s talán nincs is nemzet, amely ily módon nem vétett volna mások ellen: egyedül csak a megbocsátás lelkiülete mentheti meg földrészünket a végpusztulástól, amelyet az újabb meg újabb megtorlások kölcsönösen okoznak.”

Közismert imáink némelyikét gyakran még azok is ismerik, akik egy kicsit sem kötődnek Istenhez, valláshoz. A MIATYÁNK is ide tartozik. Akik rendszeresen imádkozzák, gyakran egykedvűen, tartalmi részébe bele sem gondolva, gépiesen mondják a szöveget. Olykor viszont éles fénybe kerül egy-egy részlet és mélyen megrendít. Sok ember, aki magát nagy kereszténynek tartja, képes határozottan kijelenteni: ezt, meg azt nem bocsátom meg soha. Lélekveszélyes hangulat ez. Megkeseredik bele az ember. A földi boldogság egyik titka: haragot nem tartani. Az Úr imádsága mintha komoly fenyegetés lenne, de egyben óriási esélyt is ad. A mi saját megbocsátó képességünkötől teszi függővé az ő irgalmasságát. Esterházy Lujza erre alapozza a következő lépést. Ami az egyesek szintjén működik, annak kell megvalósulnia a népek közötti kapcsolatban is. Ez a megközelítés nem teszi lehetővé a megbékélésnek olyan feltételekhez kötését, hogy addig, amíg ők így vagy úgy, addig ne várja tőlem senki, hogy én megbocsássak. Bárcsak Esterházy Lujza gondolatmenete nyomán ráébrednénk: nincs jogunk a halogatásra, lépni kell.

Ő a következőket tanítja:

“A jó béke létrejöttének és tartósságának második lélektani előfeltétele: az ellenünk elkövetett vétkek, sérelmek megbocsátása. Két viszálykodó ember között sem jöhet létre igazi kibékülés, ha előbb nem bocsátanak meg egymásnak. Mindaddig, amíg úgy érzik, hogy sohasem tudják megbocsájtani ezt vagy am azt, addig a bosszú alkalmát fogják keresni és nem a kibékülését, s ma, amikor a nemzetek oly mérhetetlenül gyöttrik ellenfeleiket s talán nincs is nemzet, amely ily módon nem vétett volna mások ellen: egyedül csak a megbocsátás lelkiülete mentheti meg földrészünket a végpusztulástól, amelyet az újabb meg újabb megtorlások kölcsönösen okoznak. Ha továbbra is követelni fogják az emberi szívek a megtorlásokat, akkor meggyőződéseim szerint egyedül az a lelkiület mentheti meg földrészünket, amely Krisztussal együtt így könyörög a mindenható Istenhez a mai borzalmak undoksága közül: „Bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsájtunk az ellenünk vétkezőknek”.

Aki szolgálni akarja a jó béke ügyét, igyekezzen ennek a könyörgésnek lelkiületét életre hívogatni környezetében. S biztosak lehetünk benne, ha mindnyájan készek leszünk a Miatyánk szellemében megbocsátani más nemzetek ellenünk elkövetett bűneit, akkor az irgalmas Isten a mi nemzetünknek is meg fogja bocsátani azt, amit mások ellen vétett. De ha továbbra is akadnak közöttünk sokan, akik még ma sem bírnak megbocsátani pl. valamit, amit 1939-ben követtek el egyik nemzettársunkkal: akkor vajon hogyan remélhetjük, hogy az igazságos Isten megbocsásson nekünk olyan cselekedeteket, amelyeket sohasem lett volna szabad elkövetni, illetve túrni vagy helyeselni?”

Itt a pálya, itt a tér. Legalább a keresztények legyenek a kiengesztelődés élő jelei Közép-Európában is! De lehet, hogy a jóakarátú emberek fognak élenjárni, s a keresztényeknek példát mutatni? Bizony, a Lélek ott fű, ahol akar.

Marosz Diána: Turóci szlovák-magyar történet

Március második szombatján Turócba kirándultunk a családdal és egy budapesti barátnőnkkel. A blatnicai vár megmászása után Necpál felé vettük utunkat. Néhány éve már jártunk ebben az egészen különleges faluban, ahol néhány száz méteren belül négy kastély található. Ez igazán kuriózum, még akkor is, ha a négy közül csak egy van felújítva (magánkézben, nem látogatható), a többi szívfacsaróan omladozva vár szomorú sorsára. Már alig vártam, hogy újra benézhessek a tátongó ablakréseken a régi dicsőséget hirdető, természet által félig már visszahódított szobákba.

Ez a kirándulás azonban végül máshogy alakult, és nem maradt időnk kastélynézésre. Először ugyanis a falu fölött emelkedő, gyönyörű, koragótikus Szent László templomot vettük célba. A templom körüli temetőben jócskán találhatóak magyar és német nyelvű sírok is. Itt van például a necpáli birtokos Justh família sírboltja. Szépen rendben tartva, friss virággal. A templom általában be van zárva, de most éppen szerencsénk volt: két filmesnek nyitogatta éppen egy helybeli bácsika. Nosza, mi is bekéredzkedtünk. A bácsi nemhogy örömmel beengedett, de készségesen elmagyarázta azt is, melyik freskón mit láthatunk. Majd megkérdezte, lenne-e kedvünk a padlásra is fölmenni, mert ott is vannak freskók. Persze volt kedvünk. Fönt aztán nem győztünk álmélkodni – teljesen épen maradt, lenyűgöző falfestményeket láthattunk a templom mai mennyezetszintje fölött, a világ szeme elől tökéletesen elrejtve. A bácsi időközben megtudakolta, honnan jöttünk, és mikor megtudta, hogy a csapat két tagja budapesti, nagyon megörült. Rögtön magyar szavakat keresgélt elő az emlékezetéből. „Hiszen közös a múltunk – konstátálta –, Budapest a miénk is volt, a Tátra meg a maguké is.” Kérdésekre mesélt a Justh családról, és elmondta azt is, az egyik magyar nyelvű sírban felesége nagyapja, a falu egykori jegyzője, Reindl István nyugszik. Még a templomtoronyba is fölengedett minket, egészen a harangokig. Utána pedig megkérdezte, volna-e kedvünk megnézni a falumúzeumot, amit ő alapított feleségével. Pár éve megvette azt a házat, melyben annak idején Reindl István jegyző működött, majd berendezte – ide hordta össze mindazt, amit állatorvosi működése alatt a környező falvakban összegyűjtött. A múzeum berendezésének jelentős hányada saját családi örökség – kezünkbe adta például Reindl István gyönyörű kézírással vezetett jegyzőkönyvét. A múzeumban belépődíj nincs, viszont mindent kézbe lehet venni, tüzetesen meg lehet nézni. Ezt a gyerekeink is nagyon méltányolták. Egy egész könyvtárnyi magyar könyv sorakozik a polcokon. Egy tükrös szekrényke előtt Hrúz Mária szobra, a következő felirattal: „E helytől néhány száz méternyire született Hrúz Mária, a nagy magyar költő, Petőfi Sándor édesanyja.” A falon egymás mellett Ferenc József császár és Szent István király képe. A bácsi megáll előttük, és ezt mondja: „Íme, az első és az utolsó közös királyunk.” „Volt egy Szent László képem is – meséli –, de azt elkunyerálták tőlem a magyar turisták. Akkor még nem volt meg a múzeum, hát odaadtam.” Megmutatja anyósa képét is, aki „áldott jó, gyönyörű, és nagyon okos asszony volt. Jászberényből jött, nem is tanult meg soha jól szlovákul.” Két éve elhunyt felesége fényképét is szeretettel mutatja, már ő is a múzeum része. Még a ház pincéjébe is levisz minket, ahol saját főzésű pálinkával kínál. Közben azt is megtudjuk, hogy Vladimír Hanzlíknak hívják, 86 éves. Friss, eleven, vidám, egyáltalán nem látszik rajta a kor. A múzeum vendégkönyvében Habsburg-Lotaringiai Mihály főherceg soraira és aláírására bukkanunk. Ő is járt itt, és láthatóan kedvére valónak találta a múzeumot.

Mire az összes szobát és a tornácon felhalmozott tárgyakat is végignézzük, egészen eljárt az idő, ideje hazaindulni. Hanzlík úr búcsúzóul kezét fog mindenkivel, kétoldalról megpusztil, mintha régi barátok lennénk. Megbeszéljük azt is, hogy nemsokára okvetlenül eljövünk ide a középkori zenét éneklő kórusommal koncertezni. Hanzlík úr nagy zenekedvelő, láthatóan boldoggá teszi az ígéret.

Egészen emelkedett hangulatban indulunk haza. A bácsitól mindenki el van ragadtatva, a gyerekeink is. Még másnap is róla gondolkozom. Micsoda magától értetődő természetességgel beszélt a szlovák-magyar közös múltról, mindarról, ami összeköt bennünket. Milyen büszkeséggel mutatta a jegyző nagypapa magyar nyelvű könyveit. A múzeum minden egyes tárgyán, az egész épületen érződött a szeretet, mellyel berendezte, a múlt megbecsülése, az ősök tisztelete.

Ha az olvasó Turócban jár, okvetlenül keresse fel a necpáli múzeumot! Különleges, szívet melengető élmény.

Dupka György Mit kívánunk 2014-ben?

Dupka György újra fogalmazta a Tizenkét pontot. A karakteres szöveg a Charta XXI szellemét is tükrözi: "Feltételek nélkül segítsük elő AZ UKRÁN ÉS A MAGYAR NÉP KÖZELEDÉSÉT, EGYMÁS IRÁNTI BIZALMÁT, BARÁTSÁGÁT AZ EGYSEGES EURÓPAI HÁZBAN."

A kárpátaljai magyarság jelene és jövője szempontjából jelentős követeléseket egyesek akár radikálisnak is tarthatják, pedig sem nem túlzók, sem nem teljesíthetetlenek. Mivel jelenleg nem találtuk meg másutt az interneten, a téma fontossága és Ukrajna bizonytalan helyzete miatt, szolidaritásunk jeleként is közöljük a közvetlenül a szerzőtől, Charta-társunktól kapott szöveget. Elhangzott az ungvári Petőfi téren, 2014.március 15. 16.30 órakor.

1.) Békét, függetlenséget, európai uniós tagságot Ukrajnának! Ebben a háborús hangulatban is őrizze meg függetlenségét, állami és területi egységét. Támogatjuk azokat az új ukrán hatalmi törekvéseket, miszerint tisztítsák meg közéletünket a korrupciótól, az ukrán állampolgárokat megalázó és harácsoló bürokrataktól, banditáktól! Új arcokat, tehetséges fiatalokat a vezetésekbe!

2.) Le a szélsőséges nacionalista propagandával, amely szerint Ukrajna csakis az ukránoké! Ne álljanak bosszút a szólásszabadság okán a jogegyenlőséget követelő magyarokon és más nemzetiségeken. Az aktuális problémákat tárgyalóasztal mellett és nem az utcán, tereken, lövészárkokban kell orvosolni! Legyen Ukrajna az itt élő népek, nemzetek európai értékekre épülő otthona, jogállama! Az új ukrán hatalom maradéktalanul tartassa be mindenkivel az európai demokrácia játékszabályait. Az ukrán hatóságok határolódjanak el a szélsőséges eszméket hirdető szervezetektől, tegyenek meg mindent a magyarelles megnyilvánulások felszámolására!

3) Autonómiát Kárpátaljának! Ezt a jogos követelést ne értelmezzék az Ukrajnából való kiválással! Ennek politikai-jogi hagyománya volt Kárpátalján a két világháború között, amelyet még a trianoni és párizsi békeszerződés is rögzített. Beregszász központtal nemzetiségi körzetet, perszonális, kulturális önrendelkezést a magyaroknak! Követeljük az elévülhetetlen 1991-es kárpátaljai népszavazás eredményeinek utólagos elismerését, a különleges önkormányzati státusz megadását az itt élő népeknek! Szűnjék meg az a vádaskodás, hogy a jogaikat követelő ruszinok szeparatisták, a magyarok pedig irredenták!

4) Magyar tankerületet! Felszólítjuk a kárpátaljai magyar érdekvédelmi szervezeteket, képviselőnket érvényesítsék a magyar nyelvű oktatást érintő hatályos törvényeket, segítsék elő egy magyar öntudatú, ugyanakkor az államnyelvet is kiválóan ismerő nemzedék kinevelését. Legyenek kétnyelvű bizonyítványok a magyar iskolákban, hiszen ezek alkalmazására az elmúlt évszázadban mindig volt példa.

5.) Le az emlékmű-háborúval! Példásan büntessék meg provokátorokat, akik vandál és állati módon meggyalázzák a magyarság emlékjeleit, kegyeleti helyeit, sírkertjeit! Legyen vége a

magyarellenes uszításoknak a kárpátaljai ukrán médiában és hírportálokon! A hírportálok felelős adminisztrátorai ne adjanak fórumot a nemzeti békétlenséget szító comment-huszároknak!

6) Le a nyelv-háborúval! Le az új nyelvtörvénytervezettel. Ha jobbat nem tud alkotni, a parlament állítsa vissza a 2012-es nyelvtörvényt! Nem akarunk egy szovjet típusúnál is rosszabb nyelvi rabságban élni, amelyet a Kravcsuk-csoport féle nyelvtörvénytervezet feltételez; Elolvastam, megdöbbsentem, és osztom egy kijevei szakértő barátom véleményét, hogy a “törvényjavaslat-szöveg nem más, mint a teljes jogfosztásunk szándéka.” Tiltakozzunk a törvényjavaslat-szöveg ellen!

7.) Segítsék elő a magyar nyelv használatát az állami intézményekben! Magyar településeken magyar szakembereket is alkalmazzanak! A magyar nyelv Kárpátalján legyen az állami közigazgatás egyik hivatalos nyelve! Minden magyar nemzetiségű állampolgár fordulhasson a hivatali szervekhez anyanyelvén, s ugyanezen a nyelven kapjon választ beadványára.

8) Ne üldözzék a kettős állampolgárokat! Ismerjék el a kettős állampolgárság intézményét. Az elvakult ellenzőkben is tudatosuljon az az európai igazság, hogy ezzel nem szűkül, szegényedik, hanem gazdagodhat Ukrajna társadalma! Feltételek nélkül segítsük elő AZ UKRÁN ÉS A MAGYAR NÉP KÖZELEDÉSÉT, EGYMÁS IRÁNTI BIZALMÁT, BARÁTSÁGÁT AZ EGYSGES EURÓPAI HÁZBAN.

9.) Le a történelem-hamisítók! A szélsőséges radikálisok ne kovácsoljanak népeket megosztó politikai tőkét az ezer éve itt élő magyarok, ruszinok hiteles történelméből. Tisztázzuk közösen múltunk fehér foltjait! Ne vájkáljunk egymás sebeiben. A politikusok ne foglalkozzanak a történelemmel, legyen ez a történészek szakmai feladata. Viszont emlékezzünk meg a vidékünket érzékenyen érintő 100 éve kitört első világháború áldozatairól, a 70 éve történt zsidó holokausztról, 70 éve történt másik népirtásról a kárpátaljai magyarság, németiség sztálinisták általi elhurcolásról, mártírjairól. De hajtsunk fejet huszti vörösmezei csatában meghalt, és a kijevei Majdanon megölt ukrán ellenálló hazafiak emléke előtt is.

10.) Fogjanak össze a kárpátaljai magyar szervezetek! Hagyjanak fel egymás közéleti kirekesztésével: a civódás, viszálykodás, széthúzás, harag rossz tanácsadó.

Szilárdabb egységgel nagyobb eredményeket tudnánk elérni!

11.) Közösségi, megosztásmentes magyar felelősségvállalást! Ebben a háborús hangulatban magyar kormány vigyázzon ránk, vigyázzon nyelvi jogainkra! Minden magyar lélek felelős minden magyar lélekért” alapon irántunk vállalt elkötelezettségét még egyértelműben demonstrálja, teljesítve ezzel alkotmányos feladatát. A minden magyar összefogásának a realitásokra épülő józan elve érvényesüljön a nemzetpolitikában! Felháborítónak tartom azonban, hogy egyes magyarországi magyar, szélső jobboldali radikális csoportosulások buzgó emberei kihasználják a kialakult helyzetet és beállnak azon politikai erők soraiba, akik az eseményekkel kapcsolatban tucatszám jelentetik meg azokat az álhíreket, amelyekkel az embereket megtevesztik, szándékosan megvezetik, szándékosan pánikot keltenek a helyi magyar lakosság körében! Egyúttal felszólítom az álhírterjesztőket, Kárpátalja elszakítására buzdítókat, hogy a jövőben tartózkodjanak a hasonló magatartástól és hagyják abba az emberek riogatását! Az ukrainai helyzetben a magyar kormány eddig minden téren, a diplomácia eszközeivel derekasan kiállt és remélem továbbra is ki fog állni a kárpátaljai magyarságért!

12. Kövessük az európai keresztény értékeket! Az ukrán bízson a magyarban, a magyar bízson az ukránban! Istenbe vetett szilárd hittel legyünk bátrak és hűségesek egymáshoz és a magyar nemzethez, toleránsak más népekhez! Munkát, megélhetőséget, gyarapodó családot itthon, nem pedig külföldön! Közösen változtassuk vonzó gazdasági-turisztikai célponttá

Kárpátalját, mert ahogy egy ungvári ismerősöm mondta: MARADUNK, NEKÜNK ITT VANNAK A SÍRJAINK, ÉS AZOKAT GONDOZNUNK KELL!

Egyenlőség, szabadság, testvériség!

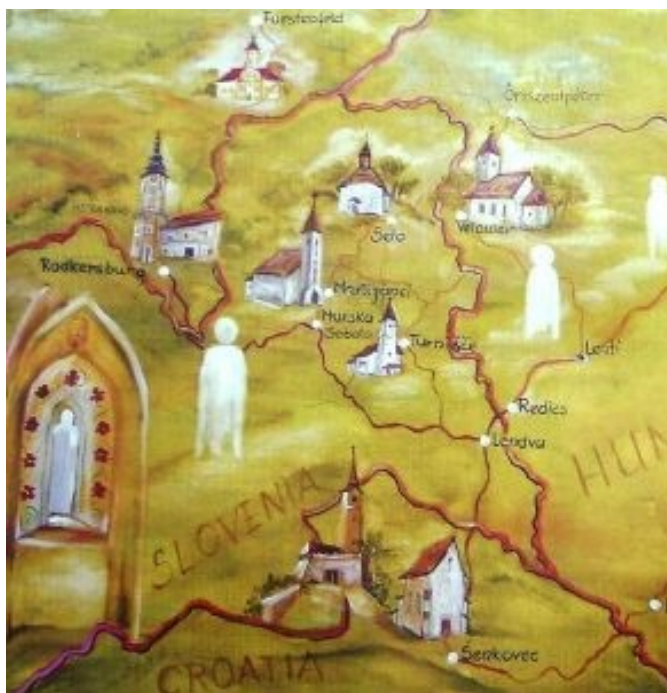
Köszönöm, hogy meghallgattak!

Ungvár, 2014.03. 15.

Közép-európaiságunk gyökereiről Johannes Aquila

Közép-Európa népeinek együttélése, egymással való szoros kapcsolata, sok szempontból közös, de mindenképp egymással kölcsönhatásban lévő kultúrája nem újkori jelenség, nem a mostoha történelem által erőltetett kényszer. A közép-európaiság gyökerei a messzi századokba vezetnek, s már akkor is felcsillantottak egy-egy olyan jelenséget, amelyről Petőfivel mondhatjuk, hogy Európa színpadán mi is játszottunk, S mienk nem volt a legkisebb szerep.

A nagy közép-európai térnek most egy kicsiny részéről lesz szó, amelyben békén keveredik a német, a magyar és a szláv szó, és e keveredésből maradandó érték, máig csodálandó nagyszerű hagyomány kerekedik. A többnyelvű nyugat-pannon táj önálló művészeti szintéreként, történelmünk során, ritkán jelent meg. Jelentős kivétel ennek az írásnak hőse: Johannes Aquila a XIV. és a XV. évszázad fordulóján. Ez ideig ismert, azonosított alkotásai kizárólag a nyugat-pannon vidéken találhatók, azon a vonzó, szelíd, átmeneti tájon, amely az Alpok előterében, a stájer hegyvidék és a Balaton-környéki vulkánok között fekszik. Ez az a régió, amelyet újabban Muránia néven próbálunk ismét öntudatra ébresztetni. Ennek a tájegységnek nyugati határa sem az 1918 előtti, sem az 1920 utáni nyugati magyar határral nem esik egybe, hanem az ókori római tartományhatárral, Pannonia és Noricum választóvonalával. A nyugat-pannon régió ily módon magába foglalja hazánknak a Balatontól nyugatra fekvő dombvidékét, a déli Burgenlandot és Stájerországot valamint Szlovénia keleti hullámos hegyaljai vidékét.

Johannes Aquila eddig ismert munkásságának színtere a Velemér, Radkersburg és Fürstenfeld által képzett háromszög. Ennek a háromszögű és háromnyelvű mikrokozmosznak táji egysége minden kétségen felül áll. A Vas megyei Vendvidéket a XIX. század közepéig "Tótság"-nak nevezték.

Aquila művészi tevékenysége színhelyeinek kivétel nélkül magyar névformája is van: Velemér Vas megyében, Turnisce Szlovéniában (régi magyar neve Toronyhely, a XIV. század óta Bántornya), Martjanci szintén Szlovéniában, (Mártonhely, ill. Martyáncz), Radkersburg Stájerországban (régi magyar neve Regede) és Fürstenfeld, szintén Stájerországban (régi magyar neve Fölöstöm). Radkersburgon és Fürstenfelden kívül

nincs más stájer város, amelynek magyar neve is van. Mindkettő a történelmi magyar határon fekszik, és korábban jelentős kereskedelmet bonyolított le Magyarországgal.

Radkersburg tekinthető Johannes Aquila szülőhelyének. Mártonhely temploma falfestményeinek egyik falfeliratában Aquila megadja szülőhelyét a "Johannes Aquila de Radkerspurga oriundus" szöveggel. E felirat nyomán egyértelmű, hogy ez a szép határmenti stájer város tekintendő művészünk szülőhelyének.

Johannes Aquila személyéről sajnos keveset tudunk. Nem ismerjük sem születésének évét, sem halála időpontját és helyét. Életműve a gótikus művészet nagy átalakulásának idejére esik. A XIV. század utolsó negyedében a gótika kimértsége fellazult, ami által új és egyénibb megoldások váltak lehetővé. Ez a folyamat, amely Toszkánában már a reneszánszhoz vezetett, Közép-Európában még a késői gótika keretében maradt, létrehozva annak egy megragadó, lendületes, érzésekkel teli virágzását, új művészi erőket bocsátva útjukra, meghozva az ún. "lágy" gót stílust.

Ebben a negyedszázadban születnek meg Közép-Európában az első művészi önarcképek is. Bogyay Tamás (1909-1994), a Münchenben élt vasi-zalai származású művészettörténész szerint Aquila festett önarcképei az első ilyenyszerű közép-európai alkotásoknak. Ha a veleméri templom falfestményeit vesszük Aquila első önálló műveinek, amelyek között szerepel a művész első önarcképe, akkor az 1377/78-as évszámhoz jutunk. Ez az időpont korábbi ifj. Peter Parler, az Európa-szerte ismert prágai fejszobor-önarcképénél, amely az 1379-1386 közötti időre datálható. Ezek szerint a közép-európai Aquila volt az első európai festő, aki megörökítette saját arcvonásait.

A mártonhelyi (Martjanci), 1392-ből származó Aquila-önarckép egy ereje teljében levő, előkelő öltözetű férfit mutat. A művész arcvonásai jobban kivehetők a veleméri önarcképen. Aquila arca ezen a falképen áhítatos, majdnem átszellemült, mégis bizonyos életvidámság is sugárzik róla. A művész szőke haja, szőke bajsza, világoskék szeme, ovális fejformája olyan embertípust mutat, amely a nyugati Pannóniában manapság sem ritka. A mártonhelyi Aquila-önarckép a délkeleti szentélyablak mellett található. A kép örömdetes jó állapotban van. Itt is olvasható a művész invokációja, melyben kéri a nézőt, hogy imádkozzék érte. Aquila a képen három-címeres pajzs felett térdel. Felemelt, imára kulcsolt karjai megszakítják a szöveg szalagját. A vörösarna háttérből kiemelkedik a lovagias öltözetű férfi, aki sötét színű vállszíjon lógó görbe, magyaros szablyát visel. Különösen érdekes, hogy Aquila önmagát az akkori magyar nemesi viseletben ábrázolta.

Toronyhely, a mai Turnisce az eredetileg thüringiai származású Hahót nemzetség, majd a lendvai Bánffy család birtoka. I. Miklós horvát-szlavón bán (1285-1359) 1322-ben szerezte meg. A 13. századbeli késő román templomban 1928-ban találták meg a trónoló Madonna előtt sorakozó donátorokat, a Bánffy család tagjainak ábrázolását.

Johannes Aquila eddig ismert öt alkotói színtere közül három a történelmi Magyarország területén fekszik. A három magyarországi mű időbeli sorrendben megelőzi a művész stájerországi freskóit. Aquila tehát Magyarországon kezdte meg művészi pályafutását. Ennek csak két logikus oka lehetett: elsőként a véletlen, másodikként Aquila esetleges helyi, talán magyar, talán nemesi származása.

A véletlennek persze igen nagy jelentősége lehetett. Így lehet, hogy a radkersburgi születésű Aquila mint fiatal, önálló művész-mester azért kaphatta a közeli magyar határvidéken megbízatásait, mert ezen a Mura és az Őrség között fekvő területen helyi mester nem akadt. Radkersburgban, a közvetlenül az akkori magyar határon fekvő, jelentős urbanitással bíró stájer városban viszont könnyen lehetett szakembert találni. A város polgársága vagyonos és művészetkedvelő volt, így művészek is megélhettek a városban. Nem légből kapott tehát a feltevés, hogy a három nyugat-pannon templom freskóinak elkészítéséhez radkersburgi művészt szerződtetett a kegyuraság vagy a plébános.

Ám jogos az a felvetés is, hogy azért indult Aquila ez ideig ismert önálló művészi pályafutása magyar földről, mert ez a föld ifjúkorának színtere volt. Aquila származása már fel nem deríthető kérdés. Ismerjük stájer szülőhelyét Radkersburgban, a történelmi magyar országhatár tözsomszédságában, mely azonban magyar vagy magyarországi (a kettő nem feltétlenül azonos fogalom!) származását nem zárja ki, de a Tótságban eltöltött fiatalkor lehetőségét sem. Hogy magyarul tudott-e, ma már nem állapítható meg. Ugyanez vonatkozik Aquila esetleges vend származására is, éppúgy, mint lehetséges két- vagy háromnyelvűségére, mely ebben a kis nyugat-pannon szögletben nem lett volna meglepő jelenség.

Ez az írás festőnket következetesen Johannes Aquilának nevezi, minthogy ő maga valamennyi latin nyelvű képfeliratában ily módon nevezte önmagát. Ez a latin névforma egybeesik német nyelvű változatával, ami még nem elegendő bizonyíték a festő német eredetére, de elegendő arra, hogy óvatosan bányunk a "János" illetve "Janez" névformával.

A magyar keresztény középkor ábrázolásaiban a vitéz és szent király, I. László jelképe a hosszú nyelvű csatabárd. Evvel a nagy testi erőt kívánó fegyverrel kezében ábrázolta Aquila mester is majd háromszáz évvel annak halála után a vitéz és szent királyt a toronyhelyi (később Bántornya, ma Turnisce) templom hajójának déli oldalán látható freskón. A király a képen nyugati típusú lovagi öltözetet visel. Bal oldalán hosszú, ún. kétkezes nehéz nyugati kard és nem magyaros görbe szablya lóg. Az említett freskó képi témája egy gótikus székesegyház, minden bizonnyal az első nagyváradi püspöki templom építésének egyik jelenete. A püspökséget Szent László alapította 1092-ben. Aquila nyilván egy saját korabeli templomépítés szerkezeteiről és stílusformáiról mintázta kompozícióját. A toronyhelyi, Szűz Mária mennybevitelének szentelt plébániatemplom eredete a XII. századba nyúlik vissza, első írásbeli említése 1334-ből való. Toronyhely a szombathelyi püspökség 1777-i alapításáig az 1094-ben Szent László által létrehozott zágrábi egyházmegyéhez tartozott. Ez is magyarázhatja az egyedülálló László-ciklus létrejöttét. De szerepe lehetett annak is, hogy Toronyhely földesura 1381 óta Bánfi I. László volt (1340-1394), akinek apja Horvátország, Szlavónia és Dalmácia bánjának méltóságát töltötte be. Innen a helység új neve: Bántornya. Bánfi László királynak nagy tisztelője volt. Patrónusát kegyúri minőségében Toronyhelyen is megörökíthette a Szent László képciklus megrendelőjeként. Ez a festői mű a kegyúri plébániatemplom legjelentősebb művészi alkotása. A XIV. század során hazánkban egyébként is nagy erővel éledt fel a szent és vitéz király tisztelete. Az Anjou-házból származó Nagy Lajos király (1342-1382) különösen tisztelte elődjét. A toronyhelyi falképek Nagy Lajos uralkodásának utolsó éveiben készültek.

Előbb említettük már a nagyváradi templom építésének toronyhelyi ábrázolását. Ennek igen érdekes jelenete a ferdén megtámasztott létrán felfelé igyekvő munkás, aki habarccsal megtöltött edényt nyújt fel az erre kinyújtott karral váró mesternek. A jelenet megkapóan élethű, mondhatnánk "modern" ábrázolás. A toronyhelyi Szent László-ábrázolás másik hatásos kompozíciójú képe a királyt és kíséretét mutatja. A hadi öltözetet viselő uralkodó jobb válla mögött szakállas férfi áll polgári öltözetben, fején kalappal. Nyilván a templom építőmestere ő, aki jobb karjával az épülő templomra mutat. Ugyanezt teszi a király baljával, minthogy jobb kezében a már említett csatabárdot tartja. A király kíséretében látható három harcos sisakot visel, ruházata hasonlít uráéhoz. A balszélen álló katona ugyanolyan hosszú, egyenes, nyugat-

tias pallost hord, mint a király. A kompozíció leglíraibb részletét a király feje mögötti arany korong képezi, mely lehetne a felkelő vagy lenyugvó nap, de inkább a király szent voltát hangsúlyozó, dicsfény, aureola is.

A toronyhelyi egységes képciklus az ún. Szent László-legendával foglalkozik. A ciklus a középkori Magyarországon széles körben elterjedt vallásos-nemzeti legenda egyetlen kompakt nyugat-magyarországi ábrázolása. A kilenc falképből álló kompozíció az ismert elbeszélés jelenik meg: rabló kun harcos foglyul ejt egy magyar leányt. A pszichológiailag roppant érdekes képsorozat arra enged következtetni, hogy a leány és a kun lovas között szerelmi viszony keletkezik. Erre utal az alvó kun

fejét simogató (vagy tetvéssző?) leányzó ábrázolása (hiszen itt megszökhett volna!), vagy az, hogy a leány főz rablójának, később pedig könyörög annak életéért. A lovagkirály azután véget vet az elrabolt magyar leány szenvedésének (vagy idilljének?). A kérdéses témák megválaszolását festőnk a nézőre bízta. A toronyhelyi freskók 1380 és 1383 között keletkeztek. Az utóbbi évszám a presbitérium északi falán is fellelhető.

A mártónhelyi templom diadalíve mellett láthatjuk a mester egyik érdekes kompozícióját, amely feltételezhetően helykitöltés céljából jött létre. Széles, spirális szalag díszít itt egy pálcát. Ugyanezt az ornamentumot a karintiai Sankt Veit an der Glan templomában is láthatjuk. Említésre méltó analógiát nyújtanak továbbá a stájerországi Murau plébániatemplomának női szent alakjai. Különbséget csak a két templom freskóinak egyik témájánál látunk: Murauban az alapító-adományozó kegyúr képe látható, Mártónhelyen Aquila önarcképe felel meg ennek.

Festőnk jelentős radkersburgi műve az ún. Pistor-ház pincéjében található. (Hauptplatz Nr. 30.) Ez a volt nemesi lakóház az idők során kaszányaként is szolgált. A dongaboltozatú pincét 1951-ben feltárták, az évszázados szemetet és törmelékelt eltávolították. Az egyik kisméretű, kb. tíz négyzetméter felületű helyiségben nagy értékű falfestményeket találtak, melyek 1390 körül jöttek létre és kétségkívül Johannes Aquila, illetve műhelye művének tekintendők. Az említett helyiség az épület keleti szárnya alatt fekszik. A falakat borító freskók érdekessége, illetve műtörténeti jelentősége, hogy ezek Ausztria művészetének első világi témájú ábrázolásai. Meglepő élmény, hogy Aquila műhelyének ezen falfestményén az antik kor óta először tűnik fel a vadászat, mint művészeti téma.

Közép-Európa és ezen belül a kis nyugat-pannon régióink nemcsak azért számít kultúrtájnak, mert kultúrájának régi gyökerei vannak, hanem azért is, mert lakói szeretettel, körültekintéssel és megalapozott szaktudással foglalkoznak kultúrájuk és művészetük múltjával. Sok kiváló szellemi kapacitású szakember működése nyomán régióink középkori művészete meglehetősen ismert már, a terület művelt magyar, szlovén és stájer lakói közül sokan tisztában vannak történelmi műalkotásaik jelentőségével, kutatóik együttműködésével és kulturális teljesítményével.

Johannes Aquila példája azonban azt is mutatja, hogy még olyan kis tájegységek, mint a nyugat-pannon mikrokozmosz, Aquila működésének színtere sem határolható be nemzeti-nyelvi korlátokkal, hiszen három nép, a magyar, a szlovén és a stájer joggal osztozik a művész szellemi hagyatékán. Ez azt is bizonyítja, hogy Európában a határoknak mindig is csak hatalmi jelentőségük volt, és – legalábbis a nyugati keresztény civilizáción belül – sohasem képezték

szellemi vagy kulturális választóvonalat. Erre az alapra építkezünk ma is, s ezt a gondolkodást szeretnénk terjeszteni a Charta XXI Megbékélési és Együttműködési Mozgalomban.

Irodalom: [http://www.magtudin.org/Johannes Aquila.htm](http://www.magtudin.org/Johannes_Aquila.htm)

Beke Mihály András: Másnaposan Közép-Európában

Szomszédaink, Kelet-Európa!?!... Sok szó esik róla a híradásokban. De tudjuk-e, hogy valójában miről is van szó? Már magának Európának a földrajzi, történelmi vagy politikai definíciója sem igazán egyszerű. Hát még Kelet-Európáé! Eltekintve a szovjet időkben egyértelmű Kelet-Nyugat distinkciótól, minden európai nép, nem kevés arroganciával, kelet-európaiaknak tekinti a tőle keletebbre élőket: a franciák a németeket, a németek a lengyeleket, a lengyelek az ukránokat, a magyarok a románokat... No és Közép-Európa? Merre találjuk? Akadt, aki a Baltikumot és a dél-kelet európai országokat is ide sorolta, mások szerint az Északi foktól Szicíliáig, vagy éppenséggel az Atlanti óceántól a Fekete-tengerig nyúló térségben képzelték el, akadt, aki a Benelux államokat, Németországot, Svájcot és Ausztriát is Közép-Európához sorolta; Hugh Seton-Watson pedig az 1980-as években Romániát is Közép-Európához tartozónak vélte. Péter László szerint Közép-Európa „helyének kijelölését inkább a térképész nemzeti hovatarozása határozza meg, mintsem a földrajzi elvek.” (*Közép-Európa visszavetítése a múltba*, Európai utas). Közép-Európában pedig akad térképész, bőven...

Bevallom, én magam nem tudom, mi az, hogy Közép-Európa! Sokkal inkább tudom azt, hogy mi *nem* az! Nem Provance vagy Toszkána elegáns varázsa, a svájci hegyek fényes nyugalma, Katalónia önfeledt szilajsága, a skót felföld fölényes hűvössége. A szkipetárok vadsága, a szerbek csevapcsicsája, a románok hórája sem igazán az. Közép-Európa sokkal inkább azonos azzal a jazz-zenével, amelyet mi magyarok Lengyelországban hallgattunk, míg lengyel barátaink a *Gyöngyhajú lányt* duruzsolták a fülünkbe; vagy a varsói gyorsal, amelyen cseh lányokkal Hrabalról beszélgettünk. Sokkal inkább azonos a magyar '56-tal, a cseh '68-cal, és a lengyel '80-nal, amelyekből lett egy közös 1989!

Szent Ágoston szavaival elmondhatom: ha nem kérdik, tudom, mi az, de ha kérdik, nem tudom... „Egy közép-európainak nem kell, másnak pedig nem lehet elmagyarázni, hogy mi Közép-Európa”, mondta Dr. Emil Brix, az Osztrák Kulturális Intézet hajdani igazgatója 1998-ban. Jaques Rubnik azt írta (*The other Europe*), hogy Közép-Európa manapság „inkább lelkiállapot, mint tudományos fogalom.” A népek igazi olvasztótégelye talán nem is Amerika, hanem inkább Közép-Európa. Talán mert méreteiben is kisebb a tégely, a népek jobban összezsúfolódtak, és így nehezebben viselik el egymás illatát. Ez a régió maga az identitás-zavar, a problémás öndefiníciók lelkiállapota. Nekünk magyaroknak Mohácsig az erkölcsünk alakította történelmünket, utána a történelem formálta erkölcsünket. De vajon csak ránk, magyarokra lenne érvényes? Csak mi lennénk kompország? Vagy egész Közép-Európa egy komp-régió, amely folyton Nyugatra tartana, de állandóan visszataszítják- és húzzák Keletre? Milan Kundera azt írta még 1983-ban (*Közép-Európa tragédiája*), hogy a közép-európai országok „kultúrájukban nyugatiak maradtak, politikai rendszerük a Kelethez tartozik”. Közép-Európa ma már testestül-lelekestül Nyugathoz tartozik, de igazából visszakíváncozik Keletre: emlékei és nosztalgiája, indulatai és ízlése Kelet felé húzza. Lakcímkártyája szerint Nyugaton lakik, de Keleten él. Vagy legalábbis valahol *között*: az égtájak között, kultúrák és lelkiállapotok között. Egy nem is létező (szellemi) kontinensen. Amelyet Nyugaton Keletnek, Keleten Nyugatnak látnak. Nem csoda, hogy történelmi létállapotunk a szédülés.

Hrabal szerint, aki Közép-Európában él, annak nem érdemes kijózanodnia. Sokan egyetértettek vele, tevőlegesen is. Közös közép-európai (értelmiségi) lételemünk a kijózanodástól való félelem.

Úgy fest, Közép-Európa a szívükkel látó írók szerint létezik, a racionális ítélkező történészek ténymegállapítása szerint pedig valójában soha nem is létezett. Borbándi Gyula magyar író úgy vélekedett, hogy „Közép-Európa az egyik legnemesebb magyar politikai eszme”, míg Hanák Péter magyar történész 1988-ban úgy emlegette Közép-Európát, mint „egy régiót, amely vagy eltűnt, vagy sohasem létezett”. Az ellentmondás Timothy Garton Ash szavaival oldható fel: Közép-Európa „nem olyan térség, mint mondjuk Közép-Amerika, amelynek határai a térképen szépen berajzolhatók. Közép-Európa szellemi, lelki birodalom.” Péter László ezt így fogalmazza meg: „»Közép-Európa«, mint eszme (s nem csupán, mint bizonyos országokra kiterjedő gyűjtőnév) mindig preskriptív értelmű volt; valami olyasmire utal, ami még megteremtésre vár. Valahányszor ez az eszme felbukkant, »Közép-Európa« magába foglalta egy bizonyos állapot – az éppen fennálló európai helyzet – elutasítását, és összekapcsolódott egy új európai rend megteremtésének képzetével.” Ilyenformán Közép-Európa nem egy földrajzi vagy politikai fogalom, hanem sokkal inkább „egy szellemi realitás”, vélekedik Péter. Válságos helyzetekben kitalált megváltó koncepció. Mi magyarok, jól ismerjük az ilyen „szellemi realitásokat”, az olyanokat, mint a Duna-menti konföderáció, vagy akár az erdélyi „transzilvanizmus” eszméje. Sosem volt, hön vágyott „realitások”!

A *Mitteleuropa* a frankfurti parlament folyosóin született meg, mint az 1848-as forradalmak utáni helyzetet megoldani hivatott egyik alternatíva. Aztán az Osztrák birodalom megerősödésével ellenzéki alternatívaként a Duna-menti népek konföderációjának eszméjében testesült meg. Az első világháború elején Friedrich Naumann *Mitteleurope* c. könyvében (1915) bukant fel ismét a Német Birodalom és az Osztrák-Magyar monarchia összeforrasztását szolgáló stratégiai elképzelésként. A központi hatalmak veresége véget vetett ezeknek az álmoknak, bár a világháborúk között, a Németország és Oroszország közti hatalmi vákuumban fölfölbukkantak újabb közép-európai koncepciók. Ekkoriban a régióban inkább az erőteljes nemzeti rivalizálás volt jellemző, a „közép-európai” és „kelet-európai” jelzők használatában volt annyi következetesség, hogy mindenki a saját nemzetére szívesebben alkalmazta az előbbi, hiszen a felvilágosodás óta mindig is becsesebb volt a „Nyugat” szomszédjának lenni, konstátálta Péter László. A Nyugat a civilizáció és a modernizáció, a Kelet pedig az elmáradottság szinonimájává vált. Később ez az azonosítás hangsúlyozottabbá vált a második világháború után, amikor Európa egyértelmű kettéosztása hosszú időre ad acta tette a közép-európai gondolatot, legalábbis hivatalosan. Nyugat a demokrácia, a Kelet pedig a despotizmus jelentéstartalmával gazdagodott. Vagy pedig éppen fordítva – világnézet függvényében. Különösen a Birodalom nyugati peremvidékén, azaz a mai közfelfogás szerinti Közép-Európa országaiban, ahol ’56, ’68 és ’80 megerősítette az ellenzék által pajzsként és zászlóként magasba emelt Közép-Európa-eszményt. A magyar, a cseh(szlovák) és a lengyel ellenzék közös hangra, közös eszményre talált Közép-Európában, amely – közös álláspontjuk szerint – sosem tartozott a Kelethez, hanem mindig is – a prosperáló demokráciával azonosított – Nyugat része volt. Ezen országok társadalmait annyira áthatotta ez a közös gyökerű szemlélet, hogy ez a civil szféra sok szintjén megerősítette ezen társadalmak egymás közti kapcsolatait, olykor együttműködését. Ilyenformán – nem hivatalosan – ébren tartotta a közép-európaiság eszméjét is. A szovjet Birodalom válsága, majd bukása, közelebből a kommunista rezsim összeomlása a csatlósállamokban, Németország egységesítése és a keleti blokk felbomlása hangsúlyosan előtérbe emelte ezt az eszmét. Csakhogy amennyire lehetővé vált a régió országainak szorosabb együttműködése, sajnos, ugyanannyira csökkent – az Európai Unió bővületében – ennek az együttműködésnek a vonzereje. A régió országainak uniós integrációját követően az együttműködés látványosan lanyhult. A közép-európai eszmét mindig valamilyen nagy hord-

erejű történelmi válság tűzte napirendre. Most az európai válság fordította ismét egymás felé a figyelmünket.

Komolyabbról válságról van szó, mint be mernénk magunknak vallani! Nem pusztán egy – mégoly súlyos – pénzügyi vagy gazdasági válságról. Sokkal többről van szó: Európa elrablásáról. A föníciai királylány megbecstelenítéséről. Az európai civilizáció válságáról. Az alapértékeiben, a családjában, hitében, nemzeti és immár nemi mivoltában is végtelenül elbizonytalanított európai ember válságáról. Egy nevetségesen kegyetlen válságról: a svédországi óvodákban a fiúk számára is kötelező „szoknya-napokról”, a nemüket „még nem eldöntött” gyerekek elkülönített öltözőjéről, a kocsmává alakított angol és ír templomokról, a kereszt ellen indított brüsszeli offenzíváról – a libertinus egyéni szabadságjogok új vallásáról. Mindehhez párosul a demokratikus politikai gyakorlat reménytelennek látszó válsága; a hatalmi ágak összefonódása, a politikai játéktérbe kívülről érkező ellenerők: a sör-, kalóz- és „színész-pártok” előretörése; a politikai felelősök felelőtlensége és büntetlensége okozta morális válság. Száz éve kezdődött el, és mára már mind a politikában, mind a kultúrában kiteljesedett a tömegek Ortega által előre jelzett lázadása. Ennek tünete, hogy – amint azt Huxley már 1959-ben észrevette – a kultúrát fölváltotta az elkerülhetetlenül lefelé nivelláló, a közönség vágyott növelésével fordított arányosan a közös ingerküszöböt folyamatosan csökkentő szórakozás és a szórakoztatás: a giccs és az erő kultusza. A tömeg zaja!

Kinek tetszik, kinek nem, az Európai Uniót a kereszténység eszmeiségéből fogant és immár több, mint száz éves múltra visszatekintő kereszténydemokrácia teremtette meg, amely komoly sikereket ért el a második világháború utáni Európában a demokrácia és a piacgazdaság megszilárdításában. A keresztény eszmeiséget erősítette a kommunista kihívás: Európa keleti részének szovjet megszállása és a totalitárius rezsimnek uralma erkölcsi és intellektuális kihívást jelentett Európa nyugati felének, világos és egyértelmű válaszokat kívánt meg tőle a lényeges morális és egzisztenciális kérdésekben. A nyugatiak a Szovjetunió ellenében, tehát miatta lettek európaiak – jegyezte meg Alain Minc az *Új középkor* című, minap magyarul is megjelent könyvében. A kommunizmus bukása paradoxális helyzetet eredményezett: megszűnt az intellektuális kényszer és a morális kihívás, elhomályosultak az alapértékek, felmorzsolódtak az eszmények. Mindezt tetézte a globalizmus mindent elsöprő lökéshulláma, a technológia uralmának kiteljesedése és a médiumok, különösképpen a fogyasztói társadalom kulturális kódjait közvetítő televízió. Nem lehet véletlen, hogy egyre többen, az orosz Bergyajev, az olasz Umberto Eco, a francia Alain Minc, sőt Huxley már 1959-ben korunkat új középkorként emlegetik. Eco már a hetvenes években kimutatja az új középkor kulturális jegyeit, amely szerinte, politikai értelemben a kilencvenes években teljesedett ki. Alain Minc a kommunizmus bukása után dezintegrálódó európai társadalmakban fedezi fel az új középkor szétfeszítő zűrzavarát. Ortega más szavakkal ugyan, de már száz éve megjósolta a tömegek totális uralmát. A Szovjetunió bukásával a posztkommunista világ szervező alapelvének, koherenciájának hiányában beköszöntött új középkor, a hajdanihoz hasonló, központ nélküli, ingatag, kaotikus világ, amelyben felszívódnak a rend hagyományos struktúrái, és amelyben domináns tényezőkké válnak a központi államhatalom ellenőrzése alól kicsúszó „szürke zónák”. Gondoljunk csak a franciaországi hivatalosan kijelölt többszáz „érzékeny zónára”, ahová csak rohamrendőrség meri betenni a lábát. Az új középkor maga a rendezetlenség, a kaosz. A zaj. A szellem jégkorszaka.

Saját bőrünkön kezdjük tapasztalni azt a rémálmot, amelyről eddig csak a történelemkönyvekben olvastunk: egy civilizáció hanyatlását, bukását. Nem tudjuk, mert senki sem tudhatja, hogy a jelenlegi válság már a vég kezdete-e, a Szentírás, János apostol jövődöléseinek beteljesülése, a kereszténység vége-e? Vagy netán valami újnak a kezdete? Annak a szülési fájdalmaival?...

Ezt az új középkort részben mi, magunk, európaiak készítettük elő. Nem maradt kapaszkodónk, feladtuk Istent, akivel gyakran perlekedtünk ugyan, de még perlekedésünkben is irányt szabott az életünknek. A Tízparancsolat azok számára is viszonyítási pont volt, akik nem tartották be azokat. Az új középkor globális és lokális kihívásait (klimatikus katasztrófák; élelem- víz- és energia-válság; demográfiai vészhelyzet: ázsiai és afrikai menekültek inváziója; az integrálódni nem óhajtó iszlám dominanciára törése; az őshonosként is párhuzamos társadalomban élő cigányság problémája; a Kelet felé billenő geopolitikai egyensúly) tetézi a jövőben dúló harmadik – ezúttal gazdasági – világháború, amelynek közép-európai mellékhad-színterein az Euró-nagyhatalmak gazdasági újgyarmatosítással igyekeznek kompenzálni világháborús veszteségeiket. A tőke pimasz koncentrációja felborította a világ instabil, mert munkával-termékkel alig fedezett pénzvilágának egyensúlyát. Rohanunk a forradalomba! Tüntetések Spanyolországban: minden negyedik spanyol munkanélküli. Tüntetések Görögországban: megelégtették, hogy a közös valuta révén, a periféria-államok kárára, a német birodalom megháromszorozta kivitelét és bevételét. Tüntetések a Wall Streeten: tiltakozás a globális pénzvilág egyre arrogánsabb diktatúrája ellen. Az alapító atyákat megcsúfoló módon kialakult egy Brüsszel-IMF-tengely, egy Molotov-Ribbentrop illatú szövetség az európai kisállamokkal szemben. Csoda-e, hogy Európában a nemzeti érdekek egyébként jogos védelmét mind többben már csak egyre szélsőséesebb eszközökkel látják biztosíthatónak? Hogy Európa – jobbra vagy balra, egyre megy! – a radikalizmus irányába menetel? Élén Hollandiával, Belgiummal, Görögországgal, Szlovákiával, Franciaországgal. Moszkva is irányt váltott: a modernizáció útjáról áttért a nemzeti érdekek védelmének útjára. Félő, hogy a kényelmesen mindig elkésző Európa előbb a radikálisok, majd a szélsőségesek legitimálásával válaszol majd az „idegenek” problémáira.

A fogyasztói társadalom kulturális kódjai közvetítő médiumok erőteljesen ostromolják a szabad akaratomkat. A rendszerváltással járó helyi értékválság és a vele párosuló, azt súlyosbító globális értékválság alapintézményeinket sújtja: leginkább a családot és ezen keresztül a társadalmi szolidaritás normáit és kódjait, amelyeket leginkább éppen a családban sajátíthatunk el. Így veszélybe került egy alapvetően európai, kereszténydemokrata cél: a szolidáris társadalom megteremtése. Márpedig II. János Pál pápa 1990-ben Prágában arra figyelmeztetett, hogy az európai egység megteremtésének folyamata nem pusztán politikai és gazdasági esemény, és nem is lehet az, hiszen mély kulturális, szellemi és erkölcsi dimenziói vannak. Ebben az összefüggésben érthető igazán, miért mondta Leo Tindemans, hajdani miniszterelnök, egy időben az Európai Néppárt európai parlamenti csoportja elnöke, hogy mára a nagy politikai kihívások immár egyben morális kihívásokká is váltak. Sokszor emlegetjük Robert Schuman szavait: „Európa vagy keresztény lesz, vagy nem lesz többé Európa”.

A közép-európai nemzetek nem az európai szabadsághoz és a jóléthez, hanem valójában az európai válsághoz csatlakoztak. Váratlanul szembesültek Európa nyugati felének mindent eluraló újkori materializmusával, a keresztény fogantatású értékek relativizálódásával. A relativizmus diktatúrájával. Közép-Európa akkor ébredt fel lázalmából, amikor a Nyugatot éppen leverte lábáról a láz és a morális válság. Lehet, hogy a közép-európai népek tisztábbnak megmaradt ítélőképessége, morális erő tartalékai alkalmasak a nyugati politikák kiigazítására, a morális válsággal való szembenézésre? Lehet, hogy most Kelet tehet ajánlatokat, a Nyugat dolga lenne, hogy figyelmesen meghallgassa azokat? Mindez nem egy elfogult közép-európai értelmiség képzelgése, hanem Leo Tindemans véleménye. Igaz, ő ezt régen, még 1992-ben mondta, Varsóban. Ki tudja, negyed század és az európai békeévek elteltével a közép-európai társadalmak még mindig megőrizték-e az – éppen megkésetttségükből adódó – kitörési esélyüket az európai válságból. A józanodásra! Pedig lehet, hogy ez nem csupán Közép-Európa, hanem talán egész Európa utolsó esélye. Én ebben hiszek. Közép-Európa hivatásában! Mit számítanak csipp-csupp vitáink, mikor fontosabb dolgunk van.

Radírral írt történelem

Vannak ceruzák, amelyek egyik végével írni lehet, a másikkal rádiózni. Sajnos vannak, akik a történelmet a rádiós véggel írják. Hisz semmi sem olyan bizonytalan, mint ami megtörtént.

Kolozsvár egyik jelentős épülete a vasútállomás. 1902-ben épült, ma már műemléknek tekintik, bár a háború és az impériumváltás alaposan megváltoztatta a küllemét. Ezen a nemes vonalú épületen egy emlék-tábla őrzi az állomásfőnökök nevét. Ez az emléktábla egy ideje támadások célpontja lett. Nem vásott kölykök dobáltak rá célba.

Másról van szó. Horatiu Damian, kolozsvári román újságíró vitriolba mártotta a tollát és elhelyezett egy általa fenntartott honlapon egy igen kemény írást. Már a címe sem akármilyen: **Győzedelmes analfabetizmus**. Kik ezek a győztes analfabéták? Személy szerint ezt nem tárja fel sem Damian úr, sem a kérdéssel foglalkozó magyar cikk a kolozsvaros.ro oldalon.

Mi a baj az emléktáblával? Ami rá van, illetve ami nincs ráírva:

Cluj-Napoca CFR állomás, hirdeti a büszke cím. Ez látszólag rendben van. Alatta: Állomásfőnökök.

Ez után jön a meglepetés: 1870-1945 ISMERETLENÉK.

Mitől volnának ismeretlenek? De mielőtt ezt fejtegetnénk, figyelünk fel arra, hogy az 1870-től indított időszakra is vonatkozik a CFR állomás megjelölés. A CFR a MÁV romániai megfelelője, s a kolozsvári vasútállomásra csak 1920 után volna alkalmazható.

Hetvenöt év eltűnt az állomásépület történetéből, magyar, feltehetően német és román gyökerű állomásfőnökök emlékezetét eltörölték. E 75 évből 55 év magyar impérium alatt telt el. Az épületet a MÁV főépítésze tervezte, az aligha magyar gyökerű Pfaff Ferenc.

Sem Damian, sem a témáról cikkező kolozsvaros.ro nem hiszi el, hogy kideríthetetlen lenne a hiányzó állomásfőnökök neve. Korabeli újságok, levéltárak, a vasúttársaságok hivatalos iratai

– létezhettek, hogy mind elpusztultak volna.

Lustaság vagy tudatos döntés áll a győzedelmes analfabetizmus mögött? Ez az emléktábla arra utal, hogy még mindig vannak Romániában emberek, akik nem képesek szembenézni a múlttal. Akik a jelenlegi határokat nem csupán egy feltételezett jövőbeli módosítástól, hanem a múlttól is féltik. Ezért ahol tehetik, átírják, vagy legalább eltüntetik, kirádirozzák, ami nem illik bele az elképzeléseikbe. Ez a radírral írás nemcsak a történelem tudomány megcsúfolása, hanem butaság. Jobban veszélyezteti a román jövőt, mint a tények el- és felismerése.

Van egy másik, már nem a román-magyar viszonyt érintő furcsaság az emléktáblán. Az állomásfőnökök nevei értelemszerűen időrendben követik egymást, de a magyar szokásnak megfelelően elől van a vezetéknev, hátul a keresztnév. A románban nem ez a szokás. Mi lehet ennek az oka? Feltételezésem sincs.

Végezetül köszönjük meg Horatiu Damjannak, hogy kiállt az elhallgatott hajdani állomásfőnökök mellett. Jó tudni, hogy nemcsak olyanok élnek Romániában, akiknek, ha történelemről van szó talán minkét végén radír van a plajbászukon. Ezekkel a győzedelmes analfabétákkal nincs mit kezdeni, de a Horatiu Damjan gondolkodású embereknek baráti kezet lehet, sőt kell nyújtanunk.

Megjelent a Magyar Hírlapban is: https://www.magyarhirlap.hu/velemenyt/radirral_irt_mult

Kiegészítés: 2020. szeptember 7-én egy újabb emléktáblát kapott a pályaudvar, abból az alkalmából, hogy 150 éve indult meg a vonatforgalom Nagyvárád és Kolozsvár között. A tábla azonban csak román nyelvű és egy kicsit sem utal arra, hogy kik építették. Sajnos Erdélyben a románok továbbra is radírral írják a történelmet, mintha félnének a magyar vonatkozásoktól.

A kérdésről bővebben:

<https://kronikaonline.ro/erdelyi-hirek/amegkerulteka-a-kolozsvari-magyar-allomasfonokok>

Tartalomjegyzék

LECTORI SALUTEM	4
2012	5
Üzenet a koporsóból	6
Lucian Mîndruță: Levél a köszönetről	7
2013	8
Sokcsevits Dénes a magyar-horvát viszony történetéről	9
Lehetett volna szebben	10
Baráti szavak Štefan Hríbhez	11
Štefan Hríb: Magyarok, szlovákok és a megbékélés	12
Szvorák Katalin: A megbékélés nem lehet illúziókergetés	14
Közép-Európa, mint a nemzetek együtt-létezésének tere	15
I. Mi is Közép-Európa?	15
II. Nemzetek	16
III. Együtt-lét	17
IV. Akadályok és teendők	19
A múlttól nem félni kell, hanem élni belőle	21
Esterházy Lujza: Felhívás az egymás ellen harcoló szívekhez	23
Együttműködés nélkül nem jutunk semmire	24
Duray Miklós: Megbékélési kísérletek a Kárpát-medencében	26
2014	30
Amiként mi is megbocsátunk	31
Marosz Diána: Túróci szlovák-magyar történet	32
Dupka György Mit kívánunk 2014-ben?	33
Közép-európaiságunk gyökereiről Johannes Aquila	35
Beke Mihály András: Másnaposan Közép-Európában	39
Radírral írt történelem	43

A címkép, a hátsó borító és az egyes évek elején látható egy-egy festmény Mikóczy Dénes munkája. Átengedésükért köszönettel tartozunk.

